

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
v Českých Budějovicích

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

PRÁCE S PAPÍREM V MATEŘSKÉ ŠKOLE

WORK WITH THE PAPER IN KINDERGARTEN

Bakalářská práce

České Budějovice 2011

Vedoucí práce:

Mgr. Bohuslava Kimrová

Vypracovala:

Lucie Jirásková

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona o průběhu a výsledku obhajoby zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

.....

Podpis:

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Bohuslavě Kimrové, vedoucí mé práce, za cenné rady a připomínky při zpracovávání práce.

OBSAH

Úvod	7
1. PAPIR A JEHO VÝROBA	8
1.1. Výroba papíru v historii	8
1.2. Výroba papíru dnes	10
2. DRUHY A VLASTNOSTI PAPIRU.....	13
2.1. Druhy papíru	13
2.2. Vlastnosti papíru	14
2.3. Formáty papíru používané v mateřské škole.....	17
3. DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	18
3.1. Charakteristika dítěte předškolního věku.....	18
3.2. Potřeby dítěte předškolního věku.....	18
3.3 Hrubá motorika.....	19
3.4 Jemná motorika.....	22
4. VÝTVARNÁ VÝCHOVA A RVP PV.....	24
4.1.Pojetí výtvarné výchovy v RVP PV.....	24
4.2.Práce s papírem a RVP PV.....	26
4.3. Metody práce ve výtvarné výchově.....	31
4.4.Organizace výtvarných činností.....	33
5. PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
5.1 Práce s novinovým papírem.....	35
5.2 Práce s krepovým papírem.....	41
5.3 Práce s ubrousky.....	43
5.4 Práce s barevným papírem.....	45
5.5 Práce s transparentním papírem.....	49

5.6 Práce s pečícím papírem.....	50
5.7 Práce s kancelářským papírem a čtvrtkou.....	52
5.8 Práce s banánovým papírem.....	64
5.9 Papír a hudební činnosti.....	65
5.10 Skládání z novinových koulí.....	67
Závěr	68

ANOTACE

Bakalářská práce pojednává o historii výroby a výrobě papíru dnes. Popisuje jeho druhy, vlastnosti a formáty využívané v mateřských školách pro výtvarnou výchovu dětí předškolního věku. V další části se práce zabývá vývojem hrubé a jemné motoriky, metodami a organizací výtvarných činností. Praktická část práce nabízí konkrétní příklady využití různých druhů papíru v mateřské škole.

ABSTRACT

The bachelor's thesis talks about the history of the paper production and how it is made today. It describes its kinds, properties and formats specially used in preschools in art classes and how it effects their general and fine motor skills . in the other part it connets the importance of an art education with a child development. Specially suggest certain metholds, the organization and the art work with the paper.

ÚVOD

Papír je běžný, všudypřítomný a dostupný materiál. Je dětem blízký, protože se s ním denně setkávají. Rády si na něj kreslí, muchlají, stříhají a skládají jej. Ve své práci se zabývám možnostmi, jak využít papír při práci s předškolními dětmi v mateřské škole. Práci jsem rozčlenila do **pěti kapitol**. V **první kapitole** se věnuji historii výroby papíru a výrobě papíru v dnešních dnech. **Druhá kapitola** popisuje dělení papíru podle použití, plošné hmotnosti a způsobu výroby. Popisuje i vlastnosti papíru a vlastnosti různých druhů papíru s ohledem na jejich využití v mateřské škole. **Třetí kapitola** je věnována charakteristice dětí předškolního věku, tedy dětí ve věku od tří do šesti let, zmiňuji se o potřebách dětí tohoto věku, vývoji hrubé a jemné motoriky i grafomotoriky. **Čtvrtá kapitola** se zabývá pojetím výtvarné výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, cíli, které nám mohou výtvarné činnosti pomoci zrealizovat a metodami, které se při výtvarných činnostech uplatňují. **Pátá kapitola** patří praktické části mé práce. Uvádím některé činnosti, které jsem si vyzkoušela s dětmi na praxi v Mateřské škole Křivoklát a v Mateřské škole Nerudova ve třídě „Berušky“ v Českých Budějovicích.

A) TEORETICKÁ ČÁST

1. PAPÍR A JEHO VÝROBA

Definice papíru

„Obecně rozumíme papírem relativně tenkou stejnoměrnou vrstvu vláken (převážně rostlinného původu) vodou naplavených na síto, zplstněných, odvodněných a usušených.“ (Kocman, 2004, str.6).

Bez papíru si dnešní život už ani nedokážeme představit. Jsme s ním v každodenním kontaktu, a tak si ho mnohdy dostatečně nevážíme. Jeho úloha spočívá v zaznamenávání a uchovávání informací, bez něj by nebyly knihy, které jsou pro nás zdrojem informací. Papír ale slouží také jako obalový prostředek, k hygienickým účelům a v neposlední řadě i jako důležitý pomocník učitelky při práci s dětmi v mateřské škole. S pomocí papíru rozvíjíme tvořivost a manipulační dovednosti dětí.

1.1. VÝROBA PAPÍRU V HISTORII

Lidé postupně získávali potřebu uchovávat informace nejen pro sebe, ale i pro budoucí generace. Vytesávaly se obrázky do kostí, kamene a hliněných desek. Pak se začaly využívat palmové listy, kůže z různých zvířat. Tímto způsobem se uchovaly informace o životě dávných lidí, jejich zvycích, životě. Postupem doby se objevil materiál již velmi podobný dnešnímu papíru. Vynález papíru, tak jak ho známe dnes, je připisován Číně.

Čína

Ke psaní se zde používaly bambusové proužky, pak se začalo psát a malovat na hedvábí. Lidé se zřejmě nějakou dobu pokoušeli vyrobit papír zplstněním rozdrcených vláken, není proto lehké přesně stanovit, kdy se vlastně začal papír vyrábět. Podle nálezů je možné soudit, že Číňané dovedli už ve 2. století našeho letopočtu vyrobit z hadrů papír. Hedvábí bylo pro výrobu papíru příliš vzácné a drahé na to, aby se stalo hlavním materiálem určeným pro písemné záznamy. Papír se tedy začal vyrábět ze surovin rostlinného původu, jako je například dřevěné lýko. Kromě toho ale bylo možné

využít i staré hadry či rybářské sítě. Využívalo se i lýko například z čínského konopí, východočínské kopřivy či moruše papírenské, o které lze říci, že je v Číně při výrobě ručního papíru oblíbená dodnes. Výrobě, která probíhala v domácnostech a nikoliv v manufakturách, se věnovala velká pozornost. Posbírání a svázané stonky rostlin bylo třeba namočit do vody, pak odstranit kůru a také vykrojit jednotlivé lýkové vrstvy, což byly pruhy asi tři centimetry široké. Lýkové vrstvy měly vliv na kvalitu papíru. Proužky ještě lidé zbavili písku a jiných nečistot. Následně se pruhy lýka drtily v kamenných hmoždířích, a tak se rozvláknily. Bylo možné ještě přidat rybářské sítě či staré hadry. Teď se již hotová kašovitá drť mohla nalít do forem. List papíru měl rozdílnou pevnost. Pokud bylo cílem vyrobit silnější papír, nalévalo se několik vrstev kaše na sebe. Papír se pak ještě sušil na slunci.

Japonsko

I přes snahu Číňanů uchovat si své tajemství se výroba papíru rozšířila v 6. století našeho letopočtu až do Japonska. Zde vyrábějí ruční papír v malém dodnes. Pod názvem *waši* se skrývá tradiční japonský papír vyráběný z různých materiálů (bambusu, trávy apod.). V Japonsku má papír důležité místo i v architektuře.

Evropa

V 8. století začali s výrobou papíru Arabové a pak postupně jeho výroba v 11. až 12. století rozšířila po celé Evropě. První papírnou se mohlo pyšnit Španělsko, patrně kolem roku 1444 až 1454. V Itálii můžeme v souvislosti s papírem zmínit město Fabriano, které mělo významné postavení ve výrobě papíru již ve druhé polovině 13. století. Ruční papírna je tu k vidění do dnešních dnů. Lze zmínit i města Tarvis a Padov. Na papír z Itálie se již ve čtrnáctém století psalo v celé Evropě. Pro rozšiřování výroby papíru měl význam i vynález knihtisku Janem Guttenbergem v roce 1444.

Česká republika

U nás byla první papírna založena v Aši, za vlády Karla IV, kdy v roce 1370 k nám přišli italští papírníci. Doložena je však až papírna ve Zbraslavi, která pochází z roku 1499. Další papírny bylo možné nalézt například ve Frýdlantu, Trutnově a Velkých Losinách. Právě papírna ve Velkých Losinách, kde se vyrábí papír od roku 1596, tedy více než 400 let, je od roku 2002 označena za Národní kulturní památku. Papír se zde dodnes vyrábí tradičním způsobem.

1.2 VÝROBA PAPÍRU DNES

Papír se vyrábí tzv. „mokrým“ způsobem výroby. Vhodné vláknité suroviny se rovnoměrně rozptýlí v prostředí, které obsahuje až 99% vody. Dále se přebytečná voda postupně odstraní. Pokud by odvodnění nebylo postupné, vlákna by neměla příležitost vzájemně se proplést (zplstnit) a hotový papír by nebyl dostatečně soudržný.

Zplstněním jemných rostlinných vláken probíhá na sítích. Je ještě potřeba odstranit další vodu, proto se papír ještě lisuje a suší. Přidávají se ještě plnidla a klíždla. V některých zemích se používají k výrobě papíru kromě dřevěné buničiny a dřevoviny také buničinu slámovou a rákosovou. Papír vyrobený ze samotné dřevoviny není dostatečně pevný, a tak se vždy přidává i buničina. Pokud chceme ještě kvalitnější papír, přidáme ještě hadrovinu z bavlněných hadrů. Z takového papíru se pak vyrábějí bankovky a cigaretové papíry. Papíry pro méně náročné výrobky obsahují i rozvlákněný sběrový papír.

Fáze přípravy papíroviny:

Papírovinou rozumíme konečnou „papírotvornou“ směs. Může obsahovat jeden nebo více druhů vláknin, které prošly mletím a byla přidána plnidla, barviva a klíždla.

1. mletí: mění se tvar a délka vláken, tím se získají specifické vlastnosti papíru.
2. dávkování plnidel: Plnidla jsou bílé, chemicky stálé ve vodě nerozpustné látky.

Tyto látky odstraňují pórovitost, dodávají vyšší hladkost a neprůhlednost, bělost, měkkost, ohebnost. Díky nim je papír schopný přijímat barvu. Nevýhodou ale je, že snižují pevnost.

3. klížení: Zabraňuje vsakování tekutin (menší nasáklivost, bobtnání). Klíždlem bývá přírodní pryskyřice.
4. barvení: používají se organická barviva, která se vysrážejí na vláknech jako klíždla.
5. bělost: Vyšší bělost papír získá pomocí optického rozjasňovacího prostředku.
6. chemické pomocné prostředky: Urychlují odvodnění, zvyšují pevnost za mokra.
7. čištění a úprava papíroviny: Papír se zbavuje nečistot, papírovina natéká na síta papírenského stroje.

Hlavní etapy výroby papíru:

Výroba vláken (celulózy) :

Z materiálu na výrobu papíru (převážně ze dřeva) je nejdříve potřeba získat celulózu. Mechanickou a chemickou cestou se dřevo zpracovává na vlákninu.

Příprava papíroviny:

Získanou vlákninu je potřeba upravit podle typu vyráběného papíru mechanicky a chemicky. Při mechanické úpravě (mletí) se vláknina s přidáním vody mele. Chemická úprava spočívá v přidání látek zvyšujících pevnost papíru, barev, klíždla (má zamezit rozpíjení tiskových barev nebo inkoustu), plniva (kaolin, uhličitán vápenatý), díky kterému není papír průsvitný a dalších látek.

Papírenský stroj:

Vláknina se na podélném sítu zbavuje vody. Papírový list se pak ze síta snímá a dále prochází několika válcovými lisami za sebou. Tímto způsobem se odstraní další voda. Nyní už není možné mechanicky odstranit zbylou vodu, proto se dále list suší na válcích vytápěných párou. V sušící části může být umístěno natírací zařízení, které provádí povrchové úpravy papíru. Papír může ještě projít kalandrem, což je zvláštní lis, který papír povrchově uhlazuje. Papír se suší i několikrát během výroby, čímž získá větší pevnost, než má papír vlhký. Nakonec se papír navíjí do rolí a řeže na formáty.

Některé speciální papíry se ještě zušlechťují. To se týká lakovaného papíru (obálky časopisů), impregnovaného, potaženého hliníkovou nebo celofánovou fólií a kopírovacích papírů aj.

V současné výrobě papíru je trendem zvyšovat kvalitu papírů. Kvalita úzce souvisí se složením papírů a je spjata s jeho životností. Cestou ke zvýšení kvality jsou kvalitní jednotlivé suroviny používané při výrobě papíru. Čistá celulóza je odolná, ale jiné druhy vláken, jako bavlna a hadrovina, jsou již odolné méně. Životnost papíru může být zvýšena klížením pryskyřičnými klíždily, které se sráží roztokem síranu hlinitého. Dnešní papírenský stroj vyrobí pás papíru široký dva až devět metrů. Celosvětově se spotřebuje asi 300 milionů tun papíru za rok, v České republice spotřeba papíru dosahuje asi 150 kg za rok na jednoho obyvatele. Rozšířila se nabídka knih a časopisů, používáme papírové obaly a roste spotřeba zboží na jedno použití (papírové ručníky, kapesníky, pleny).

Využívá se také papír už použitý, který se recykluje. Nezbytným předpokladem pro recyklaci je třídění papíru. Na jeho třídění se u nás používá modrý kontejner. Papírové obaly vhodné k recyklaci jsou označeny recyklačním symbolem. Papír se může recyklovat 5 – 8 krát, protože opakovaným zpracováním se vlákna celulózy postupně ničí. Z tohoto důvodu recyklace nedosahuje 100 %. Do každého cyklu se přidává i čerstvá celulóza ze dřeva, aby nedocházelo v tak vysoké míře ke zhoršování kvality vyráběného papíru. Rovnovážný stav by měl nastat, jestliže se 50 % již použitého papíru znovu zpracuje na výrobu nového. Zbýlých 50 % pak prochází biochemickým úpravami. Ze sběrového papíru se vyrábí ostatní druhy papíru, například kancelářský papír, krabice, lepenkové obaly. Z půl kila odloženého papíru je možné vyrobit například jednu učebnici. Děti v mateřské škole můžeme seznámit s tříděním papíru a jiných materiálů pomocí různých her.

2. DRUHY A VLASTNOSTI PAPÍRU

2.1 DĚLENÍ PAPÍRU

Papír se podle svých vlastností rozděluje do skupin s různými názvy a charakteristikou. Možností, jak papír dělit, je hodně. Lze použít různá hlediska.

Dělení papíru podle hlediska jeho použití

Papír lze použít k mnoha účelům. S tímto rozlišením se setkáme například v obchodech.

Psací papíry – Neobejdeme se bez nich doma, v práci, ve školách. Do této skupiny spadají papíry kancelářské, sešitové i rýsovací, akvarelové, průklepové.

Balicí papíry – Slouží nám k balení potravin, vlastností těchto papírů proto bývá nepromastitelnost. Kromě potravin balicí papíry oceníme, pokud někomu chceme udělat radost nějakým dárkem.

Hygienické papíry – Slouží k hygieně, jejich spotřeba rychle roste. V oblibě jsou papírové kapesníčky, papírové ručníky, ubrousky.

Technické papíry – například filtrační

Papíry dekorální, pro výtvarníky – Nevýhodou je jejich vyšší cena, setkáváme se s nimi tedy méně často. Příkladem může být akvarelový papír.

Tiskové papíry – Setkáme se s nimi u bankovek, při čtení novin, hledání v mapě, čtení knih.

Dělení papíru podle plošné hmotnosti

Podle plošné hmotnosti, která se také označuje jako gramáž, se papíry dělí na tři velké skupiny. Vliv na plošnou hmotnost má tloušťka vláken i plnidla.

Papír – Papíry této skupiny mají plošnou hmotnost do 150 gramů na metr čtvereční. Používají se běžně v kanceláři, doma i ve škole. Řadíme sem kancelářské a kreslicí papíry, krepové i barevné papíry.

Karton - Kartony mívají více vrstev, plošná hmotnost dosahuje až 250 gramů na metr čtvereční. Můžeme si obstarat kartony bílé i barevné.

Lepenka – U lepenky gramáž dosahuje od 250 až 4000 gramů na metr čtvereční. Při práci s dětmi můžeme využít lepenku vlnitou a barevnou lepenku.

Dělení papíru podle způsobu výroby

Ruční papír – K jeho výrobě se používá hadrovina. Mívá nepravidelné okraje, je také mnohem dražší.

Strojově vyrobený papír – U těchto papírů se setkáváme s širokým uplatněním, různými vlastnostmi i barvami. Setkáváme se s ním denně.

Dělení papíru podle stupně klížení

Úprava klížením je důležitá pro odolnost papíru vůči vodě i pevnost. Na papíře se nerozpíjejí psací prostředky, je na něj tedy možné psát. Tato vlastnost je důležitá u psacích a tiskových papírů.

Papíry plně klížené – Při psaní nedochází k propíjení na rubovou stranu, spadají sem psací papíry a formuláře.

Papíry částečně klížené – Setkáme se s nimi u novin a knih. Dochází k rozpíjení čar v místě klížení a i mimo.

Papíry neklížené – U těchto papírů dochází k rozpíjení i na rubovou stranu. Můžeme se s nimi setkat u domácích spotřebičů.

2.2. VLASTNOSTI PAPÍRU

Vlastnosti papíru představují charakteristiku papíru a jsou typické pro konkrétní druh papíru. Parametry těchto vlastností jsou pro jednotlivé druhy papíru specifikovány ve výrobních normách. Vlastnosti papíru umožňují jeho široké uplatnění a další zpracování. Pokud již vlastnosti nevyhovují, hledá se způsob, jak materiál nahradit nějakým jiným, který už by potřebné vlastnosti měl. Křehkost skla vedla k výrobě plastů. Papír ale díky svým vlastnostem a jeho nepřeberným druhům pravděpodobně zůstane nenahraditelným.

Plošná hmotnost představuje hmotnost papíru s rozměrem jeden metr čtvereční vyjádřená v gramech. Vliv na tuto vlastnost má tloušťka vrstvy vláken, druh vlákniny i plnidla. Stále se pro tuto vlastnost uvádí termín *gramáž*.

(Kocman, 2004).

Tloušťku papíru lze ji výrazně ovlivnit mletím, tlakem, kterému je papír vystaven při lisování a také plošnou hmotností. U papírů velmi tenkých, jako například pergaminy, tloušťka dosahuje 0,02 milimetru, u tiskových papírů 0,08 až 0,12 milimetru. Lepenky mohou dosahovat tloušťky několika milimetrů.

Stupeň zaklížení je významný především u tiskových a psacích papírů. Zkoušíme jej inkoustovým perem načrtnutím přes sebe zkřížených čar a sledujeme, jak se čáry rozpíjejí. Pro přesnější určení se používá tzv. Nollovo pero, u kterého je možné nastavit různou tloušťku čáry. Podle stupně rozpíjivosti dělíme papíry na plně klížené, na kterém se čáry nerozpíjí ani nebudou patrné na rubové straně. U papíru poloklíženého pozorujeme rozpíjení čar v místě křížení, mohou se rozpíjet ale i mimo. Papír neklížený rozpíjí i čáry s malou tloušťkou a rozpíjení je patrné i na rubu.

Savost papíru představuje schopnost papíru přijímat kapalinu vztlínáním. Chápe se jako výška, do které vztlínající kapalina vystoupí za 10 minut. Vsákavost určíme podle množství vody v gramech, které pohltí papír plochy jednoho metru čtverčního za stanovenou dobu. Nasákavost znamená schopnost papíru pojmout kapalinu celým svým objemem, vyjadřuje se procenty.

Rozměrová stálost má význam pro knihařský průmysl. Papír by měl po navlhčení nebo natření lepidlem neměl příliš roztahovat. Papír se roztahuje více ve směru příčném.

Bělost, neprůsvitnost (opacita), průhlednost

Papír by měl splňovat **pevnost** v tahu, průtlaku, odolnost proti vytrhávání vláken z povrchu papíru.

Odolnost proti přehýbání – se projeví v tom, jak papír snáší opakované přehýbání až do přetržení. Současně je namáhán tahem. Negativně se na této vlastnosti projeví stárnutí papíru.

Tuhost papíru -umožňuje odolávat síle způsobující přetržení papíru.

Stárnutí a žloutnutí papíru – Papíru ubývá pevnost a soudržnost. Uplatňují se tu přirozené chemické a fyzické procesy. Žloutnutí papíru je nejnápadnější u papírů obsahujících dřevovinu.

Vlastnosti papíru ve vztahu k jeho využití v mateřské škole

Papír se podle svých vlastností rozděluje do skupin s různými názvy a charakteristikou. Každý druh papíru je vhodný k jiné výtvarné činnosti. Některé jsou vhodné ke kreslení, jiné díky svému většímu formátu k malbě, další k prostorové tvorbě, jiné se zase snadno trhají, mačkají a obarvují.

Novinový papír – představuje značnou část produkce papíru. Obsahuje hodně dřevoviny, nejméně 80%. Zbytek, tedy 20%, je buničina. Má krátkou životnost, a tak na něj nejsou kladeny žádné zvláštní nároky, kromě stejnoměrnosti a pevnosti v tahu. Je to dostupný materiál. Lze jej snadno mačkat, trhat, stříhat, slepovat, vrstvit, kroutit. Je vhodný k výrobě ručního papíru.

Barevné a kancelářské papíry – kreslíme na ně, malujeme, stříháme, lepíme.

Balící papír – Je jich kolem třiceti druhů. Slouží k ochraně různých druhů výrobků (potravin i průmyslového zboží). Různému použití jsou přizpůsobeny i vlastnosti těchto papírů. Mezi nejpoužívanějšími najdeme například nepromastitelný papír používaný na balení potravin a hedvábný papír. Balící papíry jsou při práci s dětmi z důvodu velkého formátu vhodné ke skupinové práci a na grafomotorická cvičení.

Krepový papír – Výhodou je jeho tvárnost, měkkost a pružnost. Je k dostání v různých barvách. Snadno se stříhá, mačká, tvaruje. Zmačkané kuličky lze velmi dobře využít. Pokud používáme při práci s ním lepidlo, používáme tuhé. Tekuté lepidlo by jej rozmočilo a barva se rozpustila. Snadného odbarvování je možné využít při tvořivých činnostech. Při namočení do vody pustí barvu.

Karton – Má velmi malou savost. Lze na něj malovat i kreslit. Může posloužit jako podklad pro mozaiku, koláž či další výtvary. Výrobky z něj bývají odolnější a mohou tak mít pro děti trvalejší hodnotu.

Pauzovací papír a transparentní papír – Je možné s jeho pomocí vyrobit lucerny, lampiony. Pauzovací papír je použitelný při překreslování různých motivů.

Odpadový a obalový materiál – roličky od toaletního papíru, kelímky od jogurtů, krabičky od bonboniér. Nabízí mnoho možností k tvořivým činnostem.

Hygienické papíry – hygienické sáčky, papírové ubrousky, toaletní papír, papírové ručníky. Ubrousky můžeme využít například na batikování barevnými tušemi. Z roliček od toaletního papíru můžeme vyrobit různé postavičky, zvířátka, poslouží i jako tělo motýla.

Banánový papír – připomíná svoji strukturou ruční papír, je však jemnější, průhlednější a má vlisované listy banánovníku. Je vhodný pro výrobu přáníček. Uplatní se i papír používaný při přepravě banánů. Dobře se s ním pracuje, pokud je namočený.

2.3. FORMÁTY PAPÍRU POUŽÍVANÉ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Patrně nejpoužívanějším formátem je formát A4. Jeho rozměry jsou 210 * 297 milimetrů. V mateřské škole se často využívají také větší formáty, například A1 a A0, které jsou vhodné pro skupinové činnosti a grafomotorická cvičení. Učíme děti vybrat si vhodný formát papíru. Na kreslení jsou dobré menší formáty, na malování můžeme použít i formáty větší.

3. DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

3.1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

„Zlaté období dětské hry“

Předškolní období zahrnuje období od 3 do 6 – 7 let. Konec této etapy je určen, kromě fyzického věku, především sociálně, tedy nástupem do základní školy. Dítě potřebuje především vstřícné zacházení, zájem o jeho potřeby a názory. Kromě toho je ale třeba vymezit jisté hranice, pravidla, která je nutné dodržovat. Vhodný přístup by se mohl nazvat jako „láskyplná důslednost.“ Dítě se také v tomto období dostává do širších sociálních vztahů, poznává i lidi mimo svoji rodinu. Hlavní činností v tomto věku je hra (zdravé dítě si hraje 9 -12 hodin denně). Hra je vnitřní potřebou dítěte, rozvíjí se při ní po všech stránkách své osobnosti. Pomáhá tedy rozvíjet kognitivní procesy (vnímání, myšlení – dítě tohoto věku se obvykle nachází podle Piageta ve fázi názorného myšlení, představivost, paměť i řečové schopnosti), sociální dovednosti, pohybovou i morální stránku.

3.2. POTŘEBY DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Tento model potřeb je podle Z. Matějčka. Na potřeby dítěte a jejich uspokojování hledíme během celého dne, kdy je dítě v mateřské škole, tedy i během tvořivých činností.

1.) Potřeba určitého množství, kvality, proměnlivosti vnějších podnětů.

Znamená to promýšlet obsah výchovně- vzdělávací práce, dítě by se mělo setkávat s novými podněty, které uspokojí jeho zvědavost. Volíme tedy výtvarné činnosti tak, aby byly pro děti zajímavé a přiměřeně náročné, aby je přílišná náročnost neodrazovala od práce. Seznamujeme je s novými materiály, výtvarnými technikami.

2.) *Potřeba určitého řádu, smyslu v podnětech*

Dítě by mělo chápat postup, jak věci následují za sebou, proto je důležité smysluplné vysvětlení postupu a smyslu činnosti (jaký bude výsledek). Příklad z praxe – do třídy, kam jsem chodila na praxi, docházela i moje tehdy šestiletá sestrénice. Děti u stolečků stříhaly a sestrénice chtěla, abych stříhala místo ní. Protože jsem věděla, že to dokáže vystříhnout sama a také už měla brzy nastoupit do školy, řekla jsem jí, že stříhání není zbytečné, jedině stříháním se naučíme stříhat ještě lépe a přesně a tak, aby vystřižený obrázek byl hezký. Pak už si chtěla vše vystříhnout sama. Pokud děti chápou smysl činnosti, podporuje to jejich vnitřní motivaci činnosti se věnovat a dokončit ji.

3.) *Potřeba prvotních citových vztahů*

Dáváme tedy najevo zájem o tvoření dítěte, požádáme dítě, aby nám něco o svém výtvaru povědělo. Dítě tak zjistí, že nás zajímá, co dělá, co má rádo, jak se cítí. Zařazujeme skupinové práce, při kterých se děti učí spolupráci.

4.) *Potřeba identity*

Dítě si s pomocí učitelky vytváří místo ve skupině dětí. Pokud je dítě stále napomínáno, srovnáváno s ostatními, vytváří si dítě nedůvěru ve vlastní síly, má horší sebehodnocení a zhoršují se sociální vztahy s ostatními dětmi. Ve výtvarných činnostech tedy vystavujeme všechny práce dětí, oceníme nápaditost, pracnost, pečlivost a podobně. Práce dětí neporovnáváme mezi sebou veřejně.

5.) *Potřeba otevřené budoucnosti*

I malé dítě vzhlíží k nějakému cíli, něco chce, o něco usiluje. Aby se mohlo postupně osamostatnit, je nutné posilovat jeho důvěru ve vlastní síly. Děti podporujeme v jejich samostatnosti, vedeme je k pomoci s úklidem po práci. Vyvarujeme se slovních negativních scénářů o budoucnosti dítěte.

3.3. HRUBÁ MOTORIKA

Pod pojmem motorika (neboli hybnost) chápeme celkovou pohyblivost člověka. Závisí na ní schopnost dítěte pohybovat se i ovládání částí těla. Umožňuje přemísťovat se v

prostoru, zaujímat různé polohy, manipulovat s předměty a pohybovat jednotlivými částmi těla: paží, zápěstím, prsty, nohama, trupem. Patří sem chůze, běh, skoky, lezení, plazení, házení a chytání a mnoho dalších pohybů. Její vývoj souvisí s rozvojem řeči, myšlení a lateralitou. Motorika se vyvíjí již od prenatálního období. Po narození probíhá motorický vývoj v souladu s vývojem psychických funkcí. Nedostatky v hrubé motorice se projevují určitou neobratností, nešikovností, nekoordinovaností pohybů, kdy je narušena jejich souhra, která je důležitá i pro koordinaci mezi pohyby a zrakovou kontrolou (uplatní se například při psaní, kreslení). Mohou pomoci cviky zaměřené na používání těla koordinovaně, jako celku.

V motorickém vývoji lze určit několik důležitých vývojových mezníků, které jsou důležité pro další vývoj. K těmto mezníkům řadíme:

- 1. zvedání, ovládání hlavičky** – umožní dítěti lépe se orientovat ve svém prostředí
- 2. úchop** – dítě manipuluje s předměty, v šestém měsíci si předává předměty z ruky do ruky.
- 3. sezení** – sedět bez opory obvykle zvládá kolem šestého měsíce života. Sezení umožňuje pozorovat okolí ještě lépe, a to má příznivý vliv na vývoj poznávacích procesů.
- 4. lokomoce** – kolem svých prvních narozenin děti dělávají své první krůčky. Samostatná lokomoce podporuje další vývoj poznávacích procesů, kromě toho podporuje i pozvolné osamostatňování dítěte.

Americký psycholog Gessel (in Římovská, 2006) uvádí tři principy, kterými se řídí motorický vývoj:

- **cefalokaudální princip:** Podle tohoto principu dítě napřed ovládá (zvedá) hlavičku, pak při sezení vyrovnává nejdříve krční páteř, dále bederní část páteře. Pak leze po kolenou a nakonec chodí. Vývoj ovládání těla tedy postupuje od hlavy k patě, stejně jako tělesný růst.
- **Proximodistální princip:** Pohyb horních i dolních končetin začíná nejprve v ramenních a kyčelních kloubech, postupně dítě dovede lépe ovládat zápěstí a prsty,

chodidla. Tento princip tedy říká, že pohybový vývoj postupuje od centra těla až k periferním částem.

- **Ulnoradiální princip:** Při úchopu se vývoj posouvá od malíčkové strany dlaně ke straně palcové.

Předškolní období je obdobím velmi rychlého vývoje motorických dovedností. Dítě je hbitější, jeho pohyby plynulejší a také výrazně koordinovanější. Motorika se dále zdokonaluje neustálou činností a pohybem. Mezi dětmi jsou patrné rozdíly motorickém vývoji. Rozvíjí se i pohybová paměť. Dítě pro svůj pohybový vývoj potřebuje dostatečný přirozený pohyb (chůze, běh, jízda na kole, hry s míčem apod.)

Na následujících řádcích je popsáno, co v určitém věku dítě v oblasti motoriky, sebeobsluhy, pracovních a výtvarných dovedností obvykle dokáže. Čerpala jsem z Tabulek rozvoje dítěte (kolektiv autorů, 2002).

3 – 4 roky

Dítě má za sebou důležitou etapu, ve které se naučilo chodit, padá už jen velmi zřídka, do schodů i ze schodů zvládá bez držení. Nyní už změny budou méně nápadné, ale přesto jde o změny velmi významné, protože ovlivňují soběstačnost dítěte a ovlivňují i to, jaké místo si dítě získá mezi vrstevníky. Pohybová koordinace se dále zlepšuje, dítě je hbitější

Dítě se rádo plazí pod nízkou překážkou, koulí a hází míčem v určeném směru. Dovede chodit po mírně šikmé ploše a pochodovat do rytmu. Je to vhodný věk pro učení se, jak používat kapesník.

4 – 5 let

Chůze dítěte bývá plynulá a vyrovnaná. Umí chodit po schodech nahoru a dolů bez držení, střídá nohy. Dovede střídat běh a chůzi podle pokynů, vyběhne na domluvený signál. Poskakuje vpřed, vzad, doprava i doleva. Dítě tohoto věku zvládá i chůzi a plazení se po lavičce i dodržet tempo běhu podle hudby. Skládá oblečení a ukládá jej na své místo.

5 – 6 let

Dítě navštěvující MŠ posledním rokem se obvykle samo svléká a obléká, myje a utírá si ruce. Vyleze na žebřiny a vydrží chvíli stát na jedné noze. Předškolák skáče snožmo a seskočí z vyvýšené roviny na měkkou podložku. Při hře s míčem jej vyhodí do výšky oběma rukama, pravou i levou.

3.4. JEMNÁ MOTORIKA

Jemná motorika se týká pohybů ruky, úchopů a manipulace s drobnými předměty. Zajišťují ji malé svalové skupiny. Zdokonaluje se mimo jiné například při práci s papírem. Proto se ve své práci o jemné motorice zmiňuji.

V předškolním období se vytváří a zlepšuje koordinace jemných pohybů ruky.. Zlepšení úrovně jemné motoriky se projeví především v sebeobsluze. Dítě se postupně naučí samo se obléknout, zapnout knoflíky, zavázat tkaničky. Dovede se také učesat a vyčistit si zuby, i když ne vždy zcela důkladně. Kromě toho se i samostatně nají přiborem.

Dobré je, pokud využíváme všech příležitostí k rozvoji jemné motoriky. V dnešní době se dětem často pořizují místo bot s tkaničkami boty na suchý zip, nekupují se tak často svetry s knoflíky a zipy. Tím se ale připravujeme o jednu z možností, jak jemnou motoriku u dětí přirozeně rozvíjet. Kromě rozvíjení jemné motoriky při vykonávání běžných činností provádíme i cílený rozvoj pomocí činností zaměřených na rozvoj motoriky. Dají se k tomu využít různé činnosti, například práce s papírem (skládání, trhání, stříhání, lepení, muchlání), navlékání korálků, modelování, cvrnkání kuliček. Je možné využít i maňásky. Maňásek se může kývat hlavou, tleskat, uklánět se, něco sebrat atd. Pomůže tím procvičit si prstíky. Podobně pomůže i stínové divadlo, které děti většinou zaujme a zažijí i legraci (dobré je mít obrázky zvířátek, která vytváříme, po ruce).

Tříleté dítě přelévá vodu z pohárku do pohárku, staví věž z osmi kostek, rozbalí bonbon. Nese si skleničku s pitím tak, aby ji nerozlilo, obrací stránky v knize po jedné. Mezi třetím a čtvrtým rokem se začíná projevovat dominantní ruka. **Čtyřleté dítě** už umí uchopit štětec, chytá malý míček, dovede zapnout a rozepnout knoflíky, začíná

stříhat, otevírá dlaně postupně po jednom prstu, postaví věž z deseti a více kostek, navléká dřevěné korálky.

Pětileté dítě stříhá podle linie (i když zatím nepřesně), míčky chytá s rukama nad hlavou, dotkne se bříškem každého prstu bříška palce. Nůžkami stříhá podle naznačené linky, zatím ale nepřesně. V **šesti letech** si některé děti dovedou zavázat tkaničky. Pokud je dítě v některé činnosti méně obratné, nejisté, pomalejší, přestává ji vyhledávat.

Správné držení kreslicího a psacího náčiní

Při výtvarných činnostech si všímáme, zda dítě drží správně výtvarné potřeby (štětec, tužku, pastelku...). Tomu, jak dítě drží tužku, věnujeme pozornost již od počátku, tedy od doby, kdy začíná kreslit, protože zafixovaným nesprávným úchopům si obtížně odvykne. Všímáme si i toho, zda dítě na kreslicí potřeby příliš netlačí. Pokud tento návyk dítě má, zaměříme se na uvolňování ruky pomocí uvolňovacích cvičení. Dítěti nabízíme kreslicí potřeby s měkkým hrotem. Vhodné jsou voskovky a fixy spíše než pastelky, na které děti častěji vyvíjejí tlak, protože chtějí, aby obrázek byl výraznější.

Špetkový úchop je pro psaní nejvýhodnějším úchopem, napomáhá „bezúnavnému“ zdravému kreslení a psaní. Tužka zapadne mezi prsty a pak se dětem píše nebo kreslí lehce a ruka se méně unaví. Na tomto úchopu se účastní tři prsty: palec, ukazováček a prostředníček pravé nebo levé ruky. Palec drží tužku zleva svým polštářkem, je lehce ohnutý a je o trochu výše od hrotu než ukazováček. Prostředníček přidržuje pero zprava boční stranou svého polštářku. Ukazováček je lehce ohnutý (ne prohnutý, 2 – 3 cm od konce hrotu tužky (pera), tužku přidržuje shora. Poslední dva prsty jsou ohnuté, nejsou přitisknuté k dlani, lehce se dotýkají papíru. Ukazováček má funkci přitlačnou. Důležité je správné postavení mezi palcem a prostředníčkem, tedy peřinka palce k hraně prvního článku prostředníčku. Prsty jsou od hrotu tužky ve vzdálenosti 3 – 4 cm. Horní konec tužky směřuje k ramennímu kloubu. Správné držení tužky však činí řadě dětí velké problémy. Vyvodit tento úchop nebývá problém, ale používat jej běžně v praxi při kreslení bývá složitější. Nesprávný úchop může být velmi silně zafixovaný a obtížně upravitelný (u dětí v 1., 2. třídě, ale i starších). Úroveň motoriky (jemné i hrubé) a grafomotoriky je jedním z kritérií při posuzování školní zralosti.

4. VÝTVARNÁ VÝCHOVA A RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je kurikulární dokument státní úrovně. Stanovuje obecné požadavky pro předškolní vzdělávání, které je třeba respektovat (cíle vzdělávání, podmínky vzdělávání, obsah vzdělávání, požadavek individualizace v předškolním vzdělávání).

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. RVP PV určuje společný rámec, který je třeba zachovávat.“ (RVP PV, str. 6).

S platností nového školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání) se RVP stává směrodatným dokumentem pro pedagogy, zřizovatele škol i odborné a sociální partnery.

4.1. POJETÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY V RVP PV

Informace obsažené v následujícím textu jsem čerpala z článku Nová pojetí výtvarné výchovy, který se nachází na internetovém Metodickém portálu pro předškolní vzdělávání, protože článek je podle mého názoru dobře a přehledně vypracovaný.

Výtvarnou výchovu nepojímá RVP PV jako obor, ale chápe ji jako důležitou součást rozvíjení osobnosti dítěte předškolního věku. Předškolní dítě má být rozvíjeno po stránce fyzické, psychické i sociální. Prostředí mateřské školy by mělo být vstřícné, podnětné a obsahově bohaté. Mělo by poskytovat dítěti pocit bezpečí, jistoty a spokojenosti. Vzdělávání má důsledně vycházet z individuálních potřeb a možností jednotlivých dětí. (RVP PV, str. 8, 2004).

Již samotná radost a zájem dětí o výtvarné činnosti jsou důležitým předpokladem i výsledkem výchovného působení učitelky. Přínos výtvarné výchovy je ale ještě mnohem širší. I pro výtvarnou výchovu platí obecné zákony učení i požadavek obhájit její smysl v tomto systému. Úspěšné činnosti se odvíjejí od nápadu (dětí nebo učitelky). Tento nápad je nutné dále promyslet, rozčlenit do *didaktické struktury*:

- 1) Hledání námětu vhodného pro výtvarné zpracování a který bude zároveň motivující pro děti.
- 2) Formulování výtvarného problému
- 3) Uvažování o jeho smyslu s ohledem na rozvoj žádoucích dispozic dětí
- 4) Hledání vhodných prostředků, jak nápad realizovat s ohledem na jeho výtvarnou dimenzi a také na konkrétní skupinu dětí (věk, úroveň motoriky, zkušenosti z předchozích výtvarných činností, aktuální situaci apod.)

Výtvarné činnosti lze uspořádat třemi způsoby:

- 1) metodické řady
- 2) tematické řady
- 3) výtvarné projekty

Metodické řady vycházejí především ze způsobů technického provedení úkolů, prozkoumání výtvarných vyjadřovacích prostředků podle jejich technických možností. Postupně se zlepšuje zacházení s výtvarným nástrojem (tužkou, štětcem), technikou, materiálem. Při práci s papírem tedy začínáme od muchlání, pak papír trháme a nakonec stříháme a skládáme. Do metodické řady náleží praktické zkušenosti z vlastních výtvarných činností, ale i zkušenosti z vnímání výtvarných uměleckých děl apod.

Tematické řady

Jsou spojeny týměž námětem nebo tvoří širší tematický celek. Námět či téma zkoumáme v jeho různých souvislostech. Námětů či témat, ze kterých můžeme vytvořit tematické řady, je mnoho – lidé, rostliny, živočichové...)

Výtvarné projekty

Jde o vytváření řady činností propojených společnou myšlenkou, problémem, který je zkoumá z různých hledisek. Pomáhá odstranit izolovanost jednotlivých výtvarných úkolů. Projekty mají velkou motivační sílu, protože vychází ze zájmu dětí, které se na plánování podílejí. Klade se důraz na prožitek, vedou ke konkrétním výsledkům. Vytvářejí se poznatky, zkušenosti, dovednosti, ale děti se rozvíjejí i po sociální stránce.

4.2. PRÁCE S PAPIREM VE VZTAHU K RVP PV

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti oblastí, ve kterých je dítě rozvíjeno. Výtvarné činnosti pomáhají při plnění obecných rámcových cílů i dílčích cílů v jednotlivých vzdělávacích oblastech. Z každé vzdělávací oblasti uvádím ty dílčí vzdělávací cíle, které lze podle mého názoru právě při výtvarných činnostech dobře rozvíjet.

1) DÍTĚ A JEHO TĚLO

Dílčí vzdělávací cíle:

Uvědomění si vlastního těla, rozvoj jemné motoriky, koordinace ruky a oka, podporování rozvoje všech smyslů, osvojení si poznatků o těle a pohybových činnostech v rámci výtvarných činností, zapojení různých částí těla do výtvarných aktivit, rozvoj schopnosti vnímat krásu přírody i předmětů a jevů kolem sebe.

Vzdělávací nabídka:

Obtisky částí těla (body art), manipulační činnosti s předměty, pomůckami, nástroji potřebnými k výtvarným aktivitám, pozorování změn v přírodě (měnící se listy na jaře a na podzim), vzory správného a bezpečného zacházení s nůžkami

Očekávané výstupy:

Dítě ovládá koordinaci oka a ruky, zachází s výtvarnými pomůckami (barvami, nůžkami, papírem, štětcem), využívá částí svého těla k výtvarným činnostem (dlaní, prstů...), se zájmem pozoruje měnící se přírodu, dovedně pracuje s výtvarnými pomůckami a materiály, pracuje s nůžkami tak, aby neublížilo sobě a ostatním

2) DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Dílčí vzdělávací cíle:

Jazyk a řeč -rozvoj komunikativních neverbálních dovedností v rámci výtvarného vyjadřování rozvoj komunikativních verbálních dovedností v rámci výtvarné komunikace o výtvarném díle

Poznávací schopnosti – rozvoj fantazie, tvořivosti, smyslového vnímání, radost z objevování a vlastní aktivity

Sebeпоjetí, city, vůle -rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání, rozvoj umění zobrazovat a vyjádřit své pocity pomocí výtvarných prostředků

Vzdělávací nabídka:

-práce s materiály, zjistit co lze s materiálem dělat (papír můžeme muchlat, trhat, stříhat, skládat a lepit), práce s různými druhy papíru, zkoumat strukturu papíru a jeho vlastnosti, vytvořit si věc z papíru

Očekávané výstupy:

Dítě se samostatně vyjádří výtvarným způsobem, soustředí se na výtvarný úkol, dokončí práci, projevuje radost ze setkání s uměním, mluví s dospělým o svém obrázku, pozná některé obrazné symboly (písmena, smajlíci) – podepsaný obrázek, vyjadřuje svou fantazii a představivost ve výtvarných činnostech, výtvarně zachytí a vyjádří své prožitky, váží si práce své a druhých

3) DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Dílčí vzdělávací cíle:

rozvoj kooperativních dovedností v rámci výtvarných činností; rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností

Vzdělávací nabídka:

kooperativní činnosti dětí; tvorba ve skupinkách; povídání si o výtvarných dílech; seznámení se s různými výtvarnými směry a technikami; pomůckami a materiály

Očekávané výstupy:

Dítě spolupracuje s ostatními dětmi při výtvarných činnostech; vnímá, co si druhý přeje; domlouvá se s ostatními; rozdělí se o výtvarné pomůcky a materiál

4) DÍTĚ A SPOLEČNOST

Dílčí vzdělávací cíle:

seznámení se se světem lidí, kultury a umění; získávání pozitivního vztahu k umění a kultuře

Vzdělávací nabídka:

návštěva galerií, muzeí; poznávání tradic a zvyků ve výtvarném pojetí; práce s různými materiály (různé druhy papírů, papírová rulka, kolíčky na prádlo, houbičky na nádobí...)

Očekávané výstupy:

Dítě výtvarně zachytí skutečnosti ze svého okolí (svou rodinu, kamarády v mateřské škole aj.); zachází šetrně s vlastními i cizími výtvarnými pomůckami; vnímá umělecké a kulturní podněty

5) DÍTĚ A SVĚT

Dílčí vzdělávací cíle:

seznámení se prostřednictvím výtvarného projevu s místem a prostředím, kde dítě žije; sledování proměn přírody; umění

Vzdělávací nabídka:

pozorování přírody a kulturních jevů; seznamování se s různými přírodními materiály a látkami; výtvarné hry a pokusy s odpadovými a přírodními materiály

Očekávané výstupy:

Dítě esteticky vnímá okolí školy; dbá o pořádek a čistotu

Výtvarné aktivity se různou měrou těmito oblastmi prolínají. Tyto činnosti nabízejí možnost sebevyjádření, rozvíjejí kreativitu a fantazii. Dítě má v předškolním věku získat schopnost vyjádřit své představy i neverbálně.

Prostředí školy by mělo být podnětné s dostatkem barev, aby rozvíjelo dítě po estetické stránce, vytvořilo si kladný vztah k výtvarným činnostem a umění vůbec. Pracovní stoly by měly být praktické, výtvarné potřeby by měly být bezpečné, estetické a vyrobeny z vhodného materiálu. Výtvarných pomůcek musí být dostatek a měly by být obměňovány a doplňovány podle jejich opotřebení. Je nutné promyslet i uložení výtvarných pomůcek. Osvědčuje se speciální krabice na výtvarné pomůcky pro každé dítě. Interiér i exteriér školy je vhodné vyzdobit výtvarnými pracemi dětí a jinými výtvarnými díly (ilustrace výtvarníků).

Pedagog volí výtvarné činnosti ve třídě i venku pro jednotlivce, dvojice, větší skupinky i celou třídu. Je nutné vycházet z věku a individuality dětí. Sleduje pokroky jednotlivých dětí.

Smyslem výtvarné práce v mateřské škole nejsou jen výsledné výtvořky. Výtvarná výchova především přispívá k bohatšímu vnímání a citovému prožívání. S její pomocí může dítě poznat svět hlouběji a lépe. Pro tvořivou výtvarnou práci je důležitý silný citový prožitek, který se potom projeví v kvalitě konečného výtvořku. Je nezbytné zamyslet se, která činnost, výtvarná technika, materiál a pomůcky jsou vhodné pro konkrétní skupinu dětí. Vycházíme vždy z věku, potřeb, zájmů, vědomostí, schopností dětí.

K výtvarným činnostem potřebujeme místo, kde se bude dítě dobře cítit. Musí mít vždy dostatek místa. Dbáme na osvětlení, protože pokud děti necháváme pracovat při nedostatečném osvětlení, kazí se zrak dětí.

Mačkání do koulí – používáme takový druh papíru, aby se dětem dobře mačkal (např. krepový papír). S vyrobenými koulemi se můžeme trefovat na cíl. Procvičí se jemné

svaly dlaně. Mačkání papíru je vhodné pro nejmenší děti, při práci s papírem se s ním obvykle začíná. Při práci s papírem děti poznávají vlastnosti papíru, rozvíjejí tvořivost, zručnost, kombinační schopnosti i jemnou motoriku. Vždy si promyslíme vhodný námět, měly by vznikat konkrétní předměty, které pak děti mohou využít při hře nebo při společném cvičení s učitelkou.

Trhání na malé kousky – Trhání papíru je již pro děti složitější než muchlání. Dítě musí odhadnout, jakou použít sílu, poznává vlastnosti papíru, cvičí se v senzomotorické koordinaci. U mladších dětí je dobré postup ukázat opakovaně, pracovat s dítětem individuálně. V souvislosti s tím, jak se postupně zlepšuje jemná motorika dětí, dovedou pak trhat papír na menší kousky. Po zvládnutí techniky trhání můžeme s dětmi nalepovat vytrhané kousky na podklad a vytvářet tak barevné mozaiky a koláže.

Lepení – slepování krátkých proužků do dlouhého pruhu (cesta pro auta). Někdy přilepený kousek nedrží celou plochou. Útržky se mohou i překrývat. Důležité je mít připravený navlhčený hadřík, do kterého si děti mohou utírat ruce od lepidla. Utírání rukou zamezí zašpinění obrázku.

Stříhání – Nejmladší děti musíme nejprve seznámit se správným držením nůžek, používáme zaoblené nůžky. Dobré je u těchto nejmladších dětí pracovat s nůžkami v malých skupinách. Nejdříve děti přestřihávají jen úzké proužky po rovné čáře, ustříhnou rohy papíru, postupně přestříhnou větší plochy, půlkruhy, celé kruhy. Pokud dítě při nácviu stříhání začíná od jednoduššího (úzké proužky), stříhání se bude dítěti dařit, což jej bude motivovat k dalšímu stříhání.

Skládání papíru – Skládání papíru vede k soustředění a pozornosti, pečlivosti, přesnosti, trpělivosti. Zlepšujeme tím také jemnou motoriku, senzomotorickou koordinaci.

Začínáme od nejjednoduššího – přeložení papíru na polovinu (vyrábíme si sešitek, skládáme ubrousek, kapesník), harmoniku. Po zvládnutí přeložení papíru na polovinu si

mohou děti zkusit složit papír po úhlopříčce. Aby skládání papíru bylo úspěšné, je nezbytné nejprve dětem pracovní postup demonstrativně předvést a přidat srozumitelné, stručné, jednoznačné vysvětlení. Měli bychom dbát na používání stále stejných termínů, aby si je děti postupně osvojily. Jednotlivé fáze skládanky si připravíme předem, dětem je postupně ukazujeme. Místo a směr přeložení zvýrazníme silným fixem. Opět se osvědčují skupinové a individuální práce.

Bezpečnost při práci

Používáme nástroje upravené pro děti – nůžky se zaoblenými konci, jehly s tupou špičkou. Dbáme, aby děti přenášely a podávaly nůžky rukojetí napřed. S nástroji je nutné pracovat v dostatečné vzdálenosti od ostatních dětí. Je nutné děti upozornit na rizika, která z práce vyplývají. Máme přehled o všech dětech. Vždy jasně vysvětlíme postup práce, názorně předvedeme. Vedeme děti k udržování čisté pracovní plochy i během práce. Používáme jen bezpečné a nezávadné materiály.

4.3. METODY PRÁCE VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

Metody jsou významnou součástí výchovně vzdělávacího procesu v mateřské škole. Zdaleka nezáleží jen na cílech, které si stanovíme, ale i na způsobech, jakým svých cílů dosahujeme. Pojem **metoda** pochází z řeckého slova *methodos*. Můžeme ji chápat jako cestu, postup k vytyčenému cíli. Metoda je prostředek dosahování výchovných a vzdělávacích cílů.

Výtvarné činnosti vyžadují připravenost, promyšlený metodický postup práce. Na následujících řádkách bych se ráda zmínila o některých metodách práce využívaných při výtvarných činnostech.

1) Motivační, aktivizující metody, vytvoření příjemné atmosféry

Motivační metody mají v dětech vzbudit zájem o činnost. Zájem o činnost u dětí lze vzbudit již připravenými pomůckami, ukázkou hotového výrobku, pohádkou, příběhem

(ilustrace pohádky), zařazením pro dítě nových výtvarných technik, použitím netradičních pomůcek a materiálů i tím, když sami také před dětmi něco tvoříme. Velmi záleží na osobnosti učitelky a její znalosti dětí. Je nutné vytvořit příjemnou atmosféru, projevit skutečný zájem o dětské výtvary. Pak budou mít děti radost z tvoření. Vzniklé výrobky lze využít v další činnosti a děti tak poznávají smysl jejich výroby.

2) Pozorování

Dítě často upoutají věci výrazné, nápadné. Je dobré upozornit jej i na věci méně nápadné, všimnout si těch znaků, které jdou výtvarně vyjádřit. Pokud je však cílem výtvarné činnosti především tvořivost a fantazie, pozorování by je mohlo potlačovat.

3) Slovní metody

Mluvíme jasně, stručně a tak, abychom děti motivovali. Děti by se měly těšit na výsledek své práce. Během činnosti nezapomínáme děti povzbuzovat, aby neztratily motivaci a práci dokončily. Slovní působení je důležité i během činnosti. Jde o sledování toho, jak děti zadání pochopily. Často je potřeba postup znovu vysvětlit. Vyvarujme se necitlivých zásahů do práce dětí. Všimáme si i hovoru dětí, může nám mnoho objasnit.

4) Předvedení způsobu práce, metody založené na vzoru

Ukázat dětem postup při práci je vždy důležité, aby se děti nenaučily chybný postup a věděly, jak na to. Názorné pomůcky pomáhají ujasnit si reálnou představu o zobrazované věci. Pracovat by se však s nimi mělo s rozmyslem, abychom nepotlačovali fantazii dětí.

5.) Metody založené na manipulaci a experimentu

Experimentujeme a hrajeme si s barvami, zapouštíme barvy do mokrého podkladu apod., skládáme obrázky z přírodnin (kamínků, kaštanů...). Tato metoda nám pomůže při složitějších činnostech (například skládání papíru)

6.) Metody založené na kooperaci

Při výtvarných činnostech zařazujeme skupinové práce. Je to výborná příležitost pro rozvíjení komunikativních a sociálních dovedností.

7.) Hodnocení výsledků výtvarné činnosti

Zásadně vystavujeme všechny práce, ne jen ty nejpovedenější. Důležitější je proces, než výsledek. Práci dětí oceníme, řekneme konkrétně, co se nám na výtvoru líbí.

.

4.4. ORGANIZACE VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ

V mateřské škole pracujeme frontálně (práce se všemi dětmi najednou), skupinově a individuálně. **Frontální práce** ve výtvarné výchově můžeme zařadit u starší věkové skupiny, za předpokladu, že děti výtvarnou činnost zvládnou samy nebo jen s minimální pomocí učitelky. Ve třídě mladších dětí bych se přikláněla spíše k **práci individuální a skupinové**, protože v tomto věku výtvarné činnosti vyžadují pomoc učitelky. Výhodou skupinové práce je, že se děti učí spolupracovat, domlouvat se, pomáhat si a mají také radost ze společného díla. Je to výborná příležitost pro rozvíjení komunikativních a sociálních kompetencí.

V knize Čáry, klikyháky, paňáci a auta (Uždil, 1972) je uvedeno několik zásad, které je dobré ve výtvarné výchově dětí dodržet. Svými slovy je uvedu na následujících řádkách.

Deset zásad výtvarných činností

1. Výtvarný projev chápeme v souvislosti s celou psychikou dítěte (vnímání, myšlení, představivostí), zohledňujeme věk dítěte, respektujeme zvláštnosti dětského zobrazení skutečnosti, nevidíme jen nesprávnosti a chyby.
2. Vyvarujeme se přílišné chvály i kritiky. Dáváme důraz spíše na proces než na produkt, oceníme pracnost, barevnost, nápaditost, trpělivost, s jakou dítě pracovalo, apod.

3. Do práce bychom dítěti neměli zasahovat více, než je to nutné, abychom nepotlačili dětskou tvořivost.
4. Dáme dítěti možnost vybrat si téma samo.
5. Ne každý výtvar musí představovat něco určitého. Představitelství dětí předčí jejich zobrazovací schopnosti.
6. Dítě se výtvarně nevyjadřuje jen kresbou a malbou, existují i jiné možnosti, jak se výtvarně vyjádřit.
7. Ve vedení dětí k zodpovědnosti pomáhají i výtvarné činnosti. Děti mohou mít vlastní výtvarné potřeby, za které zodpovídají.
8. Práce dětí si schováváme – vidíme tak jejich vývoj.
9. Kvalitní obrázkové knížky poslouží jako inspirace
10. Výtvarné činnosti odráží výchovnou atmosféru. Výtvarné činnosti se nemohou stát povinností, ale zábavou, ve které se spojuje hra a práce v nejlákavější podobě.

B) PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části práce uvedu příklady tvořivých činností práce s papírem, které jsem si s dětmi vyzkoušela v Mateřské škole Křivoklát (se šestiletými dětmi) a pak v Mateřské škole v Nerudově ulici v Českých Budějovicích ve třídě BERUŠKY, ve které jsou převážně nejmladší, tříleté děti.

Papír můžeme využít jako **materiál**, ze kterého tvoříme. Může sloužit ale také jako **pomůcka**, například při cvičení.

5. 1. PRÁCE S NOVINOVÝM PAPÍREM

KORÁLKY Z NOVIN

Pomůcky: noviny, časopisy, reklamní letáky, korálky, lepidlo, nůžky.

Věk dětí: 6 let

Motivace:

Rozsypala jsem na koberec plno korálků a knoflíků. Chvíli jsem děti nechala si s nimi pohrát, skládaly z nich různé obrazce. Pak jsem řekla, že bychom si mohli vyrobit své vlastní korálky. Děti souhlasily. Ještě jsem jim ukázala již vyrobené papírové korálky a šli jsme pracovat.

Realizace:

Z časopisů, novin a letáků jsem předem nastříhala dostatek proužků širokých přibližně 1- 1,5 cm. Předvedla jsem jim, jak se korálek vyrábí. Proužky pak děti opatrně natáčely na špejli. Vzniklý korálek přidržíme a slepíme ho. Tahem do strany korálek sundáme. Korálky mohou být několika tvarů. Když korálek tvoříme z pravidelného obdélníkového proužku, vznikne váleček. Z pásu sestřiženého do rovnoramenného trojúhelníku se širokou základnou vyrobíme korálek tvaru soudku a korálek téměř

kulatý zase získáme z proužku tvaru trojúhelníku s velmi úzkou základnou. Korálky pak navlékáme jehlou na bavlnku nebo reznou nit. Pokud chceme vytvořit složitější náhrdelník, budeme potřebovat dvě jehly. Poslední tři korálky je nutné prošíť z obou stran jehlami, abychom mohli pokračovat v navlékání. Složitější náhrdelníky s použitím dvou jehel vyrábějí ale až školní děti, předškoláci se s výrobou papírových korálků teprve seznamují.

Záměry:

Záměrem této činnosti je rozvíjet jemnou motoriku a manipulační dovednosti dětí (dětí stříhají, namotávají, lepí). Vyrobené korálky se navlékají, děti si mohou vytvořit svůj vlastní systém, jak korálky po sobě následují, uplatňuje se proces zrakové analýzy a syntézy, který je nutný pro nácvik čtení a psaní ve škole. Při práci se děti učí trpělivosti, mohou si všimnout, že čím déle pracují, tím mají více korálků a tedy i delší náhrdelník.

Reflexe:

Mým cílem bylo především seznámit děti s možností výroby korálků z časopisů, novin a reklamních letáků, rozvíjet jemnou motoriku a také trpělivost dětí. Rovné proužky děti zvládaly stříhat samy, proužky ve tvaru trojúhelníku jsem nastříhala dětem já. Namotávání proužků jim nedělalo velké problémy, občas chtěly pomoci se sundáním korálku ze špejle. Vyrobené korálky navlékly s pomocí zaoblené dětské jehly samy.

POLŠTÁŘEK

Staré noviny můžeme použít k výrobě ozdobného polštářku.

Pomůcky: noviny, sešívačka, nůžky, lepidlo, temperové barvy

Věk dětí: 4 – 6 let, nejmladší děti mačkaly papír, starší děti stihly i pomáhat mladším dětem

Motivace:

Při sezení v kruhu na koberci na dětech bylo znát, že by rády seděly na něčem měkčím, než je zem. Polštářky pro každé dítě v této MŠ nemají. Zeptala jsem se tedy dětí, jestli mají nějaký nápad, jak to udělat, aby se nám sedělo lépe. Nechala jsem děti říci jejich návrhy a pak jsem nabídla, že si vyrobíme své vlastní polštářky.

Realizace:

Novinovou dvojstránku sešijeme sešívačkou tak, abychom získali sáček. Z jedné strany necháme sáček nesešitý, abychom mohli polštářek vyplnit. Připravíme si výplň polštářku – zmačkaný novinový papír, odstřížky z papírů, toaletní papír, letáky, ubrousky ... a polštářek tím vyplníme. Novinový papír je velmi křehký, proto musíme sáček plnit opatrně, abychom jej neroztrhli. Pak zbývající stranu zašijeme. Sešíváme asi ve vzdálenosti 1 cm od okraje stránky. Aby sešité okraje polštářku vypadaly lépe,

olemujeme je. Každá novinová dvojstránka má nepotištěný okraj. Tento okraj ze hřbetu novinové dvojstránky odstříhneme. Vznikne lem, který nalepíme na okraje polštářku.

Záměry: Rozvoj jemné motoriky, poznávání vlastností novinového papíru

Reflexe:

Děti měly za úkol připravit náplň do polštářků, tedy mačkat papír. Tím si zdokonalovaly jemnou motoriku. Děti polštářek vyplnily a já jsem sešívala. Některé děti si chtěly také sešívát polštářek, a tak také sešívaly. Spotřeba sponek je velká, proto než začneme pracovat, ujistíme se, že máme dostatek náplně do sešívačky. Je dobré si sáčky z novinové dvojstránky připravit doma předem, při práci to pak děti nebude zdržovat. Děti si mohly polštářek ještě dozdobit tak, aby se jim líbil (nalepit na něj obrázek svého oblíbeného zvířátka, postavičky z Večerníčku, opatrně něco dokreslit silným fixem, temperami...). Ze začátku děti plnily polštářky příliš, postupně už dovedly lépe odhadnout, kdy už je polštářek dostatečně vyplněný. Činnost zvládnou i mladší děti. Polštářek vyplněný jen novinami se snáze protrhne, než když jej vyplníme i ubrousky a toaletním papírem.

FOTBALOVÝ MÍČ

Děti někdy nemívají v oblibě velké těžké míče. Míč z pomačkaného novinového papíru je tedy možností, jak zužítkovat starý papír a děti získají lehký míč, se kterým nic nerozbijí a neublíží si. A navíc je k výrobě těchto míčů potřeba jen několik minut.

Pomůcky: novinový papír, izolepa

Věk dětí: 4-6 let

Motivace:

Vyrobí si takový míč, se kterým si můžeme hrát i v místnosti a ne jen venku, protože jím nic nerozbijeme a neublížíme si. Nejprve jsem se zeptala dětí, jestli si rády hrají s míčem. Podle očekávání odpověděly, že ano. Hra s míčem je ale určena spíše pro venkovní prostory, aby se nic nerozbilo. Další mojí otázkou tedy bylo, jestli by si s ním chtěly hrát i ve vnitř. Řekly, že ano. Pak jsem se zeptala, co budeme dělat, když se něco rozbije. Děti říkaly své návrhy. Po chvíli jsem jim řekla, že vím, jak to vyřešit, aby si mohly hrát s míčem i v místnosti a nic se nerozbilo. Ukázala jsem jim tedy papírový míč, který jsem si připravila předem doma. Pak se děti rozdělily do dvojic a začalo se s výrobou míčů.

Realizace:

Je výhodné si utvořit dvojice a pracovat ve dvojicích, děti si tak mohou při práci pomáhat a jde to lépe. Vždy jedno dítě si vyrábělo míč, druhé mu pomáhalo, přidržovalo, podávalo, co bylo potřeba. Pak se role vyměnily a míč vyrábělo druhé dítě. Každá dvojice měla tedy dva míče. Novinový papír zmačkáme do koule a omotáme lepicí páskou.

Záměry:

Rozvoj spolupráce mezi dětmi; rozvoj hrubé i jemné motoriky, senzomotorické koordinace, postřehu (při házení si s vyrobeným míčem).

Reflexe:

Líbilo se mi, jak fungovala spolupráce ve dvojicích, děti se domlouvaly, pomáhaly si. Starší děti napadlo, že by bylo dobré utvořit dvojice s mladším dítětem, aby mu mohly pomoci.

OBLÍBENÉ JÍDLO

Pomůcky: papírové talíře, noviny a časopisy, nůžky, lepidlo

Věk: 6 let

Motivace:

Činnosti předcházet diskusní kruh, ve kterém si povídáme, jaké jídlo máme rádi, proč je jídlo důležité, jak nám některé jídlo může pomoci, abychom zůstali zdraví a podobně.

Realizace:

Děti vystřihují z reklamních letáků obrázky jídel a potravin a nalepují je na papírové talíře.

Záměry:

Rozvoj jemné motoriky, uvědomění si, že každý může mít rád jiná jídla

Reflexe:

Činnost je založena na tom, co mají děti rády, a tak je většinou zaujme.

5.2 PRÁCE S KREPOVÝM PAPIŘEM

KAPR

pomůcky: předem vystřižený kapr (velký formát, čtvrtka A3), zelený krepový papír (světlejší i tmavší odstín), nůžky, lepidlo, hadřík na utírání rukou.

Věk dětí: věkově heterogenní třída s převážně tříletými dětmi

Motivace:

Kapra jsem si vyrobila předem doma z menšího formátu (A4), aby děti měly názornou ukázkou, jaký bude výsledek. Motivací bylo také to, že kapřík určitě nechtěl být sám, chtěl by kamarády, a s tím by mu mohly děti pomoci.

Realizace:

Nejprve bylo potřeba vyrobit šupiny. Nastříhala jsem dětem proužky ze zeleného krepového papíru, děti pak proužky muchlaly do koulí. Dětem jsem nejprve ukázala, jak šupinky vyrábět. Když je šupinek dostatek, lepíme je na kapříka. Natřeme kousek čtvrtky lepidlem a šupinu nalepíme. Pokračujeme tak dlouho, až má kapr tělo polepené šupinami. Je dobré mít po ruce namočený hadřík, do kterého si utíráme ruce od lepidla, aby se dětem lépe pracovalo a šupiny neumazaly.

Záměry:

Cílem této činnosti bylo procvičit jemnou motoriku, schopnost spolupráce (pracovalo se ve skupinkách), seznamovat děti s vlastnostmi krepového papíru, získávat pracovní návyky při práci s lepidlem a také rozvíjet trpělivost (polepit kapříka celého)

Reflexe:

Činnost se dětem dařila, polepily poctivě oběma kapříkům celá těla. Všechny děti nejprve vyráběly šupiny a až pak lepily. Dodržovaly pracovní návyky (podle potřeby si utíraly prsty do namočeného hadříku), kapříci nebyli zašpinění od lepidla.

5.3 PRÁCE S UBROUSKY

BATIKOVÁNÍ

Batikují se převážně látky, ale můžeme batikovat i obyčejný ubrousek.

Pomůcky: ubrousky, barevné tuše, navlhčený hadřík na utírání rukou, ubrus na stůl

Věk dětí: 6 let

Motivace:

Předem jsem si nabatikovala ubrousek na ukázkou doma a přinesla ho dětem ukázat jako motivaci.

Realizace:

Papírový ubrousek přeložíme do pruhu a složíme do harmoniky se záhyby asi 5 – 7 cm širokými. Připravíme si barevné tuše a trochu odlijeme do nádobek. Roh naskládaného papíru namočíme do vybrané barvy a přebytečnou barvu odsajeme dalším ubrouskem, papírovým ručníkem, nebo papírovým kapesníkem. Protilehlý roh namočíme také do stejné barvy, přebytečnou barvu opět odsajeme. Zbývající dva rohy namočíme do jiné barvy. Barva se do ubrousku rychle vsakuje, stačí namočit jen malý kousek rohu. Ubrousek pak opatrně rozložíme (velmi snadno se trhá) a necháme uschnout. Ubrousek pak můžeme ještě přezehlít mezi dvěma listy obyčejného papíru, aby nebyl pomačkaný.

Záměry:

Mým záměrem při zařazení této činnosti bylo rozvíjet jemnou motoriku dětí (skládání ubrousku), seznámit je s novou výtvarnou technikou, poznávat vlastnosti papíru (savost, vlastnosti po namočení), všítat si, jaké nové odstíny barev vznikají, jestliže smícháme určité barvy.

Reflexe:

Děti pracovaly ve skupinách po čtyřech. Než začaly pracovat, postup jsem jim ještě názorně ukázala. Pokud některé z dětí potřebovalo pomoci se skládáním ubrousku do harmoniky, vzala jsem si ubrousek, skládala jsem jej a dítě se dívalo, jak ubrousek skládám a dělalo to samé, co já.

5.4 PRÁCE S BAREVNÝM PAPIREM

FILIGRÁNY

(tvoření z proužků papíru)

Potřebujeme: žlutý barevný papír, bílý papír, lepidlo, nůžky

Motivace:

Ukázka hotového výrobku

Věk dětí: 6 let

Realizace:

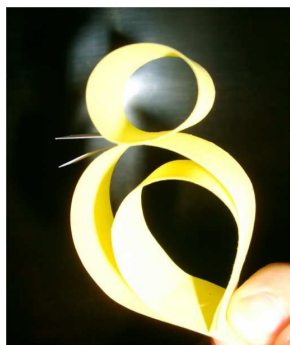
Ze žlutého papíru si vystříhneme 3 různě dlouhé proužky široké 1,5 cm. Jeden dlouhý 12 cm, druhý dlouhý 9 cm a třetí dlouhý 6 cm. Na zobáček vystříhneme proužek z bílého papíru široký 0,5 cm a dlouhý 3 cm.

Hlavičku vytvoříme tak, že nejkratší žlutý proužek přetáhneme přes hranu stolu (kraj proužku přitiskneme na hranu stolu a zatáhneme) – proužek se krásně ohne. Konce proužku slepíme k sobě a necháme zaschnout.

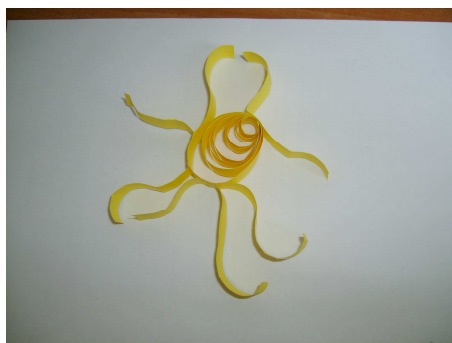
Tělíčko a křídlo si připravíme podobným způsobem ze dvou zbývajících proužků, slepíme jejich konce tak, aby měly tvar slzičky.

Zobáček si připravíme z bílého proužku tím, že ho přehneme v půli.

Jednotlivé části slepíme k sobě – nejprve přilepíme hlavičku a tělíčko k sobě a mezi ně vložíme zobáček a všechno dobře přitiskneme a necháme zaschnout. Nakonec vlepíme křídélko do tělíčka a necháme zaschnout.

kachnička

sluníčko

Záměry:

Rozvoj jemné motoriky, pečlivosti, vytvářet dovednost pracovat podle slovních instrukcí.

Reflexe:

Proužky jsem nastříhala doma předem. Protože byly různě dlouhé, procvičili jsme si pojmy *nejkratší*, *delší*, *nejdelší*. Činnost zaujala spíše děvčata. Proužky můžeme místo ohýbání přes hranu stolu natáčet na tužku, špejli.

MOZAIKA

Mozaika z kamínků nebo barevných sklíček je známá. Na mozaiku nám ale mohou postačit barevné papíry.

Pomůcky: barevné papíry, lepidlo, čtvrtky, hadřík na utírání rukou

Motivace: Prohlížení knih s obrázky motýlů, všímáme si, jak jsou barevní a pestří

Věk dětí: 4 - 6 let

Realizace:

Starší děti si samy na čtvrtku A4 obkreslily šablonu motýla a vystřihly jej. Pro mladší děti jsem měla už několik šablonek vystřižených. Děti pak natrhaly barevné papíry na kousky a lepily je na motýly.

Záměry:

Záměrem činnosti bylo, aby děti poznaly, že kousky barevného papíru mohou vytvářet barevné kombinace, rozvíjet estetické cítění, vést je k vhodným pracovním návykům (utírat si špinavé prsty do namočeného hadříku, aby si svůj výtvar neumazaly).

Reflexe:

Motýli byli hodně barevní. Děti je vytvářely většinou podle své fantazie než podle barev některého ze skutečných motýlů.

PROSTÍRÁNÍ

Pomůcky: děrovačky na papír, barevné papíry, nůžky

Věk dětí: 6 let

Motivace:

Vyrobí si vlastní prostírání podle svého vkusu, fantazie. Pokud použijeme barevný papír v různých odstínech hnědé barvy, vyrobíme si tak prostírání jako přímo stvořené pro servírování horké čokolády...

Realizace:

Z barevného papíru vystříhneme kolečko, které vložíme do děrovačky. Mladším dětem kruh vystříhneme sami, starší děti necháme, aby si jej vystříhly. Papír postupně posouváme a vykrajujeme další část. Pokud chceme mít na okraji krajku, pracujeme přesně, aby vzniklá krajka navazovala. Pečlivé navazování krajky je dobré zdůraznit a dětem názorně ukázat. Drobné odstřížky se dají dále využít. Je vhodné, pokud necháme děti předem vyzkoušet si, jak se s děrovačkami pracuje na jiný zvláštní papír.

Záměry:

Mým záměrem bylo vést děti k trpělivosti a pečlivé práci, rozvíjet jemnou motoriku (stříhání), rozvíjet jejich estetické cítění a tvořivost.

Reflexe:

Dobré bylo, že si děti nejprve zkusily pracovat s děrovačkou na jiný papír, aby zjistily, jak se s nimi pracuje. Mladší děti si většinou vykrajovaly jen jednotlivé motivy, které netvořily souvislou krajkou.

5.5 PRÁCE S TRANSPARENTNÍM PAPIREM

MARTINSKÉ LUCERNÍČKY

pomůcky: skleničky od přesnídávky, lepidlo Herkules, transparentní papír různých barev, namočený hadřík

Věk dětí: Heterogenní skupina s převážně tříletými dětmi

Motivace:

vyrobená lucerna předem jako motivace, zhasnutí světla, aby bylo šero a ukázání dětem, jak pak bude lucernička svítit, až bude dokončená a dá se do ní svíčka.

Realizace:

Nejprve si každé dítě natrhá kousíčky papíru. Až bude kousků dostatek, začneme je lepit na skleničku. Lepidlem natřeme vždy jen kousek skleničky, aby nezasychalo.

Záměry:

Cílem této činnosti bylo seznámit děti s vlastnostmi transparentního papíru, rozvíjet jemnou motoriku, senzomotorickou koordinaci a trpělivost, vést je k dokončení práce, vytvářet pracovní návyky (utírat prsty do hadříku).

Reflexe:

Snažila jsem se dbát na to, aby všechny děti nejprve trhaly, než půjdou útržky lepit. Zdůrazňovala jsem, že je dobré polepit skleničku celou, nenechávat volná místa. Pro nejmladší děti nebylo trhání snadné, bylo potřeba jim postup trhání několikrát ukázat. Děti, které navštěvují školku již druhým rokem, věděly lépe, jak na to. Je dobré, pokud mladší děti mají malé skleničky (od přesnídávky), starší děti, které u činnosti vydrží déle, mohou mít i větší. Děti si skleničky dodělávaly průběžně během několika dnů.

5.6 PRÁCE S PEČÍCÍM PAPIREM

Pomůcky: pečící papír, houbičky na nádobí nastříhané na malé kousky, kolíčky (připnou se na houbičky, a tak se děti tolik nezašpiní od barvy), prstové barvy, vystřižené rámečky ze čtvrtky, provázek

Věk: Heterogenní věková skupina s převážně tříletými dětmi

Motivace:

Přinesla jsem dětem ukázat svůj obrázek (názorná ukázka výsledku činnosti). Ukázala jsem dětem, jak nanesené barvy prosvítají i na druhou stranu, pokud se přiloží proti oknu nebo jinému zdroji světla.

Realizace:

Děti ve skupinkách potiskaly bílý pečicí papír barvami podle svého výběru pomocí houbiček na nádobí. Snažila jsem se děti vést k tomu, aby houbičky vracely do správné mističky zpět k příslušné barvě, aby se barvy nemíchaly. Potiskáný pečicí papír necháme uschnout. Na jeden potiskáný pečicí papír potřebujeme dva rámečky vystřižené ze čtvrtky. Mezi rámečky pečicí papír vložíme. Ještě vytvoříme poutko z kousku provázku tak, že provázek vložíme mezi obě části rámečku uprostřed horního okraje rámečků. Rámečky slepíme.

Záměry:

Mým záměrem bylo seznámit děti s možností použití dalšího druhu papíru (pečicího papíru), seznámit je s vlastnostmi tohoto papíru (průsvitnost), rozvíjet jemnou motoriku dětí, spolupráci i estetické cítění (kombinace barev), poznávat také možnosti vzniku nových odstínů barev jejich smícháním.

Reflexe:

K této činnosti by se neměly používat temperové barvy, protože na pečicím papíru nedrží, barva se loupe. Vhodné nejsou ani vodové barvy, protože nejsou na pečicím papíru výrazné.

5.7 PRÁCE S KANCELÁŘSKÝM PAPÍREM A ČTVRTKOU

PUTUJÍCÍ OBRÁZKY

Pomůcky: papír pro každé dítě, pastelky, fixy, podložky

Věk dětí: 6 let

Motivace: Nakreslit obrázek společně s kamarády

Realizace:

Každé dítě si vezme papír a vybere si pastelku své oblíbené barvy. Děti se pak s papírem a pastelkou posadí ke stolku nebo do kruhu na koberec (pokud sedí na koberci, dáme dětem podložku, aby se jim dobře kreslilo). Děti nakreslí na svůj papír nějaký obrázek a po předem daném časovém intervalu se obrázky postupně předávají kamarádovi vedle. Ten na obrázek zase něco přikreslí. Hra pokračuje tak dlouho, až se každému dítěti vrátí papír, se kterým hru začínalo. Každé dítě by mělo mít jinou barvu pastelky, aby bylo poznat, co každé přikreslilo.

Záměry:

Činnost cvičí rychlé reakce akceptovat druhého (upravil mi můj obrázek), dá se využít i k procvičování pravolevé orientace (obrázek dáme kamarádovi vpravo, vlevo..). Děti si také zvykají pracovat s určitým časovým omezením, je nutné se co nejrychleji rozhodnout, co přikreslí. Učí se dovednosti akceptovat ostatní.

Reflexe:

Způsob a směr přesunu obrázků je dobré ukázat i opakovaně, dělalo to dětem problémy.

Dbáme na to, aby každý měl na konci činnosti papír, se kterým začínal.

Některé děti přemýšlely o tom, aby to, co přikreslí do obrázku kamaráda, souviselo s tím, co už na obrázku je, aby obrázek tvořil smysluplný celek. Pak jsme si všichni společně obrázky prohlíželi a povídali o nich. Činnost je dobré realizovat s menší skupinkou dětí.

PAPÍROVÉ PUZZLE

potřebujeme: papír velkého formátu (A0), pastelky, nůžky

Věk dětí: 6 let

Motivace:

Vyrobít si vlastní puzzle

Realizace:

Papír formátu A0 položím na podlahu, děti si stoupnou po obvodu papíru. Je však třeba dbát na to, aby děti měly dostatek místa a cítily se při činnosti dobře. Proto je vhodný nižší počet dětí (4 – 6). Každé ze čtyř dětí se postaví k jedné hraně papíru a vezme si pastelku své oblíbené barvy. Dítě pošle pozdravení kamarádovi: „ Běží čára, běží, posílám Ti (řekne jméno kamaráda, kterému pozdrav posílá), letní (nebo například slunečné, veselé, kopretinové, motýlí ...podle tvořivosti dětí a toho, co a patří k létu). Jakmile pozdrav řekne, udělá čáru svou pastelkou až ke jmenovanému kamarádovi. Ten posílá pozdrav dále jinému kamarádovi. Vzniknou nám tak na papíře zajímavé obrazce, které je možné vybarvit, papír rozstříhat a pak jej používat jako puzzle.

Záměry:

činnost rozvíjí tvořivost (vymyslet vhodný pozdrav) slovní zásobu, grafomotoriku, senzomotorickou koordinaci (čára až ke kamarádovi), myšlení - schopnost analýzy a syntézy (skládání puzzlů), spolupráci, rozvíjí kamarádské vztahy a trpělivost. Procvičování analýzy a syntézy je součástí prevence specifických poruch učení.

Reflexe:

Nakreslit čáru až ke kamarádovi nebyl problém. Snažila jsem se děti pobídnout, aby posílaly kamarádům i jiná pozdravení, než letní, aby si vzpomněly, co ještě k létu patří, na různé květiny, motýly... Používaly však jen „letní“ pozdrav. Papír jsme pak vybarvili a rozstříhali, abychom získali puzzle. V herně na koberci jsme je pak zkusili složit. Skládání ale nebylo pro děti jednoduché, strávily nad tím hodně času. Puzzle jen s barvami byly pro děti nejspíše příliš abstraktní, a tak bych příště raději nechala děti, aby před rozstříháním papíru na puzzle nakreslily na papír nějaké konkrétní obrázky podle své fantazie, aby se jim pak puzzle lépe skládaly.

Činnost můžeme přizpůsobit ročnímu období, které právě je (kromě letních posíláme i pozdravy zimní, jarní a podzimní).

PAPÍROVÉ HOLUBIČKY

Pomůcky: šablona holubičky, čtvrtky, nůžky, černý fix, kreslicí bílý papír

Věk dětí: 6 let

Motivace:

Ukázka hotového výrobku

Realizace:

Šablonu si děti obkreslí obyčejnou tužkou na čtvrtku a obkreslenou holubičku vystříhnou. Z obdélníku papíru získáme křídla holubičky tím, že z něj složíme „harmoniku“. V oblasti křídel holubičky si tužkou vyznačíme místo, kde uděláme otvor pro protažení křídel a manikurními nůžkami nebo prořezávacím nožem vytvoříme otvor pro křídla. Tímto otvorem křídla protáhneme. Ještě doděláme holubičce oči – nakreslíme je nebo nalepíme oči z barevného papíru.

Záměry:

Rozvoj jemné motoriky (obkreslování, vystřihování); naučit děti skládat papírový obdélník do harmoniky

Reflexe:

Děti neměly problém holubičky vystříhnout, skládání papíru do harmoniky jsem dětem předvedla a také tento úkol zvládly samy. Všem jsem pomohla s otvorem pro křídla.

SKLÁDANKY Z PAPÍRU

Aby se skládání dětem dařilo co nejlépe, je důležité přesně, stručně a srozumitelně předvést pracovní postup. Dbáme na to, aby termíny, které používáme, byly stále stejné, aby si je děti mohly postupně zapamatovat a dobře jim rozuměly. Dětem také pomůžeme, pokud si jednotlivé fáze skládanky připravíme předem a tyto předlohy pak budeme dětem postupně ukazovat. Také můžeme na předlohách zvýraznit místo a směr přeložení (například silným fixem).

Pomůcky: barevné papíry a bílé kancelářské papíry, pastelky, fixy, nůžky

Věk dětí: 6 let

Motivace:

Ukázka hotového výrobku

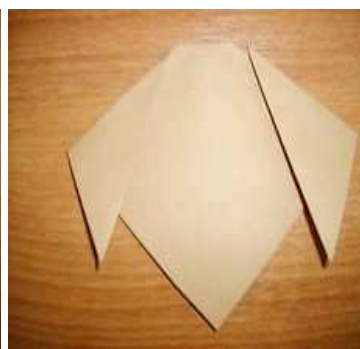
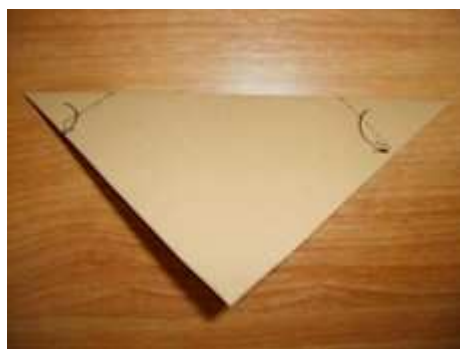
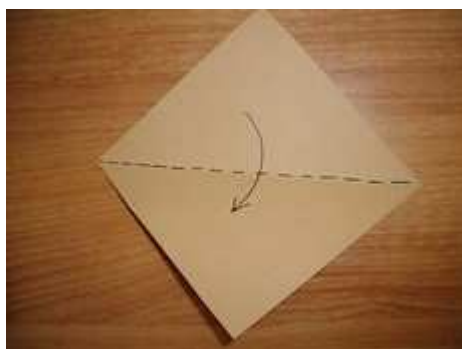
Realizace:

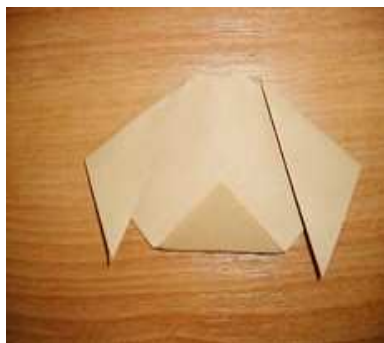
Pracovali jsme v menších skupinkách se šestiletými dětmi. Postupně jsem dětem ukazovala předlohy jednotlivých fází skládanky a děti podle nich papír skládaly.

Děti si vzájemně pomáhaly.

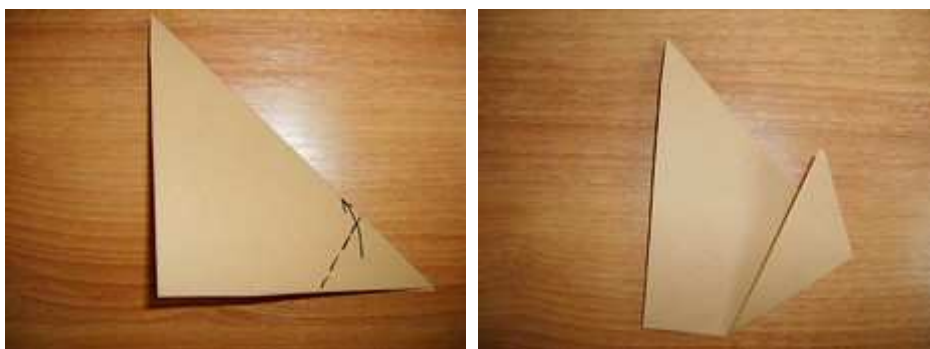
PEJSEK

Nejprve potřebujeme čtverec barevného papíru

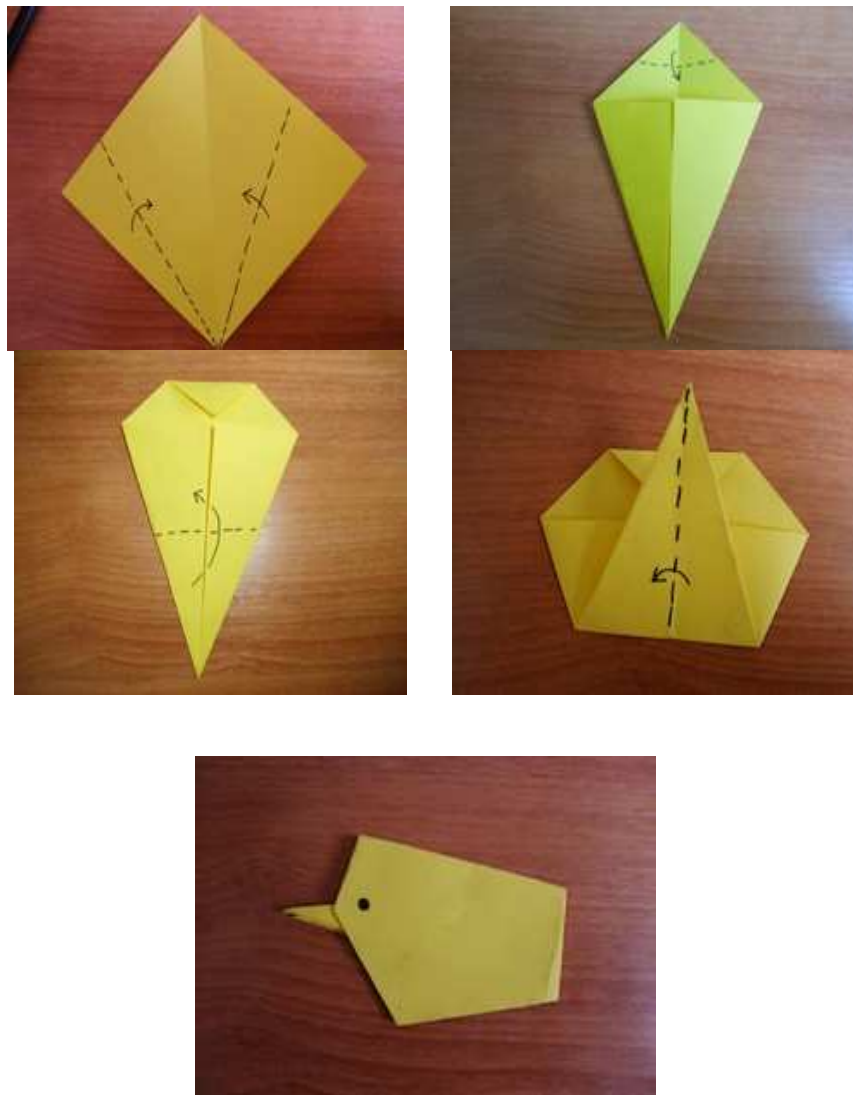

A teď tělíčko. Začínáme zase ze čtvercem hnědého barevného papíru

KUŘÁTKO

Záměry:

rozvoj jemné motoriky, schopnosti pracovat podle pokynů a dodržení přesného pracovního postupu, rozvoj přesnosti, pečlivosti a trpělivosti.

Reflexe:

Skládání papíru zaujalo spíše děvčata. Vždy jsem počkala na všechny děti, až budou mít hotovo, než jsme pokračovali ve skládání dále. Velmi se mi líbilo, jak si děti

vzájemně pomáhaly. Při skládání je velmi důležitá názornost, jen podle obrázků v knize skládanku děti nesloží.

.

MOTÝLI

pomůcky: čtvrtky, nůžky, pastelky, čističe na dýmky, roličky od toaletního papíru, lepidlo Herkules

Věk dětí: 6 let

Motivace:

Prohlížení knih s obrázky motýlů, ukázka hotového výrobku

Realizace:

Na čtvrtku si obkreslíme šablonu motýla a motýla vystříhneme. Pak motýla vybarvíme podle své fantazie nebo podle skutečnosti. Na vybarveného motýla nalepíme dospodu roličku od toaletního papíru (tělíčko motýla). Ještě nalepíme lepidlem Herkules na hlavu tykadla.

Záměry:

Rozvoj jemné motoriky (stříhání, obkreslování, vybarvování), rozvoj fantazie (pokud motýla vybarvujeme podle své fantazie).

Reflexe:

Děti raději vybarvovaly motýly podle své fantazie, než podle skutečnosti. Tykadla nemusíme lepit, je možné vytvořit na roličce v místě, kde mají tykadla být, dva otvory. Tykadla jimi protáhneme.

VYSTŘIHOVÁNÍ PÍSMEN

pomůcky: čtvrtky, nůžky, pastelky

Věk dětí: 6 let

Motivace:

Nejprve jsme si sedli do kruhu a každé z dětí řeklo, na jaké písmenko začíná jeho jméno. Můžeme si tedy každý to „své“ písmenko vystříhnout a vybarvit, dozdobit, aby se nám líbilo.

Realizace:

Každému z dětí jsem na čtvrtku velikosti A4 narýsovala velké tiskací písmenko, na které začíná jeho jméno (pokud možno tak, aby šlo dobře vystříhnout). Děti si písmenka pak vystříhly a vybarvily svými oblíbenými barvami, mohly na písmenka kreslit různé motivy (sluníčko, kytičky...).

Záměry:

Poznávání symbolů (písmenek), rozvoj jemné motoriky a estetického cítění

Reflexe:

Předškoláci se už často umí sami podepsat velkými tiskacími písmeny, a tak dobře poznají písmenko, na které začíná jejich jméno. Na písmenku si tak dávali záležet. Až budou písmenka vybarvená, můžeme ještě společně vymýšlet, která slova na to naše písmenko, kromě našeho jména, ještě začínají.

Také si můžeme vyrobit šablony písmen, které si děti budou obkreslovat. Zařadit lze hru hledání písmenkových šablonek, kdy každý hledá to „své“ písmenko, které je schované někde v prostoru herny.

Hrát si s písmenky můžeme i tak, že napíšeme dítěti na papír písmenko a dítě říká, co mu písmenko připomíná a podle toho něco přikreslit (například písmenko o dítěti připomene obličej, a tak do písmenka přikreslí oči, pusku, nos...).

ŠABLONY ZE ČTVRTKY

Obkreslování šablon pomáhá rozvíjet jemnou motoriku dětí, senzomotorickou koordinaci, vede děti k pečlivosti. Vystřihováním obkresleného pak procvičujeme i vystřihování. Většinou rády obkreslují šablony i ty děti, které nerady kreslí, protože

bývají nespokojené se svými obrázky, mají pocit, že něco nedovedou nakreslit. U šablony mají pocit, že se jim obrázek podaří.

Věk dětí: 6 let

FROTÁŽ

S využitím šablon můžeme také děti seznámit s technikou frotáže.

Pomůcky: šablony, voskovky, kancelářský papír

Motivace:

Ukázka, jak se postupně obrázek objeví

Věk dětí: 3 roky

Realizace:

Šablonku dáme pod papír a přejíždíme po papíru (nejlépe voskovkou), až se objeví obrázek.

Záměry: rozvoj jemné motoriky, senzomotorické koordinace, motivovat k výtvarné činnosti i ty děti, které nerady kreslí.

Reflexe:

Techniku frotáže zvládnou i mladší děti. Dobré je využít voskovky místo pastel, na které děti často příliš tlačí. Použijeme nejlépe kancelářský papír, obrázek na něm bude lépe vidět než na čtvrtce.

5.8 PRÁCE S BANÁNOVÝM PAPIREM

VÝROBA PŘÁNÍČEK

Pomůcky: banánový papír různých barev formátu A4, čtvrtky formátu A4, nůžky, lepidlo.

Věk dětí: 6 let

Motivace:

Vyrobí přáníčko pro maminku ke Dni matek

Realizace:

Banánový papír podlepíme čtvrtkou. Pak tento banánový papír nalepený na čtvrtce přeložíme, aby vzniklo přáníčko. Přáníčko ještě dozdobíme výstřižky z banánových papírů jiných barev. Výstřižky pak nalepíme na přáníčko. Dovnitř přáníčka napíšeme přání.

Záměry:

Seznámit děti s banánovým papírem a jeho vlastnostmi, rozvíjet jemnou motoriku dětí, tvořivost, estetické cítění, poskytnout jim možnost, jak udělat druhému radost, rozvoj řečových dovedností- umět zformulovat krátké přání druhému

Reflexe:

Tvary, které pak budeme lepit na přáníčko, je možné i vytrhávat.

5.9 **PAPÍR A HUDBA**

PAPÍROVÁ HUDBA

Novinový papír nám může pomoci i při hudební výchově.

Pomůcky:různé druhy papírů

Věk: 6 let

Motivace:

S dětmi si vyjmenujeme hudební nástroje, na které si vzpomenou. Pak můžeme dětem připomenout, že pěkné zvuky nevydávají jen hudební nástroje. Dobrý muzikant by možná dokázal „vyloudit“ pěkný zvuk i z obyčejného papíru - zkusíme to taky?

Realizace:

Sedneme si do kruhu, doprostřed dáme dostatek novin a zkusíme, jaké zvuky se nám podaří z papíru „vyloudit“. Postupně každé dítě mělo možnost si vybrat nějaký papír uvnitř kruhu a zkusit si, co papír dovede. S ostatními dětmi jsme si pak řekli, jestli jim byl zvuk příjemný, co jim zvuk připomíná. Na činnost je možné navázat sluchovou hádankou. Děti zavřou oči a učitelka může, podobně jako v předchozí činnosti děti, také nějaký zvuk vyloudit. Děti pak hádají, jaký papír to byl. Nebo může papír trhat, stříhat,

muchlat. Děti hádají, co s papírem dělala. Před touto činností je ale nutné si napřed vše vyzkoušet společně, s otevřenýma očima a na zvuky se soustředit, aby tyto zvuky děti poznaly i jen podle sluchu. Je to vhodná činnost na rozvíjení sluchové diferenciaci. Činnost je spíše pro starší děti (6 let).

Záměry:

Rozvoj rytmického cítění, sluchového vnímání, fantazie, poznávat vlastnosti různých druhů papíru.

Reflexe:

Děti vymyslely zajímavá pojmenování pro zvuky. Zvuky (stříhání, trhání, muchlání...) bez problémů poznaly i jen podle suchu.

VESELÉ NOTY

Pomůcky: vystřižené noty ze čtvrtky, pastelky

Motivace:

Složit si vlastní písničku, hrajeme si na hudební skladatele

Realizace:

Ze čtvrtky vystříhneme noty, které si pak děti pastelkami vybarví. Na velký formát papíru si narýsujeme pět linek pod sebe jako notovou osnovu. Vybarvené noty pak na notovou osnovu nalepíme. Nakonec můžeme na klávesy zahrát, co jsme „složili“.

Záměry:

Seznámení se s notami; poznání, že i noty podobně jako písmenka mají svůj symbolický význam (hrajeme podle nich); rozvíjení jemné motoriky (vybarvování not)

Reflexe:

Dobré je, že děti poznávají konkrétní výsledek činnosti (zahraná písnička).
Starší děti můžeme nechat, aby si noty samy vystřihly.

5.10 SKLÁDÁNÍ Z NOVINOVÝCH KOULÍ

(viz.DVD)

Motivace:

Složit společný obrázek s kamarády

Věk: 3 roky

Realizace:

Děti stojí kolem kruhu z lana a jedno dítě po druhém pokládá zmačkaný novinový papír, který představuje sněhovou kouli kamkoliv do kruhu. Pak přemýšlíme o tom, co nám obrázek připomíná.

Záměry: rozvoj představivosti

Reflexe: Děti vymyslely zajímavá přirovnání (například žízala, nůž ..)

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo zmapovat a ověřit praktické možnosti jak využívat papír v činnostech dětí v mateřské škole. Chtěla jsem, aby práce byla dobře využitelná v praxi.

Papír je dnes rozšířený materiál, se kterým se všichni (tedy i děti) setkáváme prakticky na každém kroku. Je dobré, pokud umíme využívat možnosti, které nám tento pomocník při rozvoji dětí nabízí. Pomůže nám při rozvoji jemné motoriky, tvořivosti a fantazie, rozvíjení fonemického sluchu i při cvičení. Děti moc rády cvičí s nějakými pomůckami. Lze říci, že papír se uplatní v činnostech dětí v mateřské škole v průběhu celého dne a pomáhá naplňovat celou řadu záměrů.

V práci se zmiňuji o motivačních metodách k tvořivým činnostem. Při porovnání motivace dětí z obou skupin jsem zjistila, že motivovanější byly děti ze třídy Berušek, kde stačilo, aby děti zahlédly ubrus na stůl a už se ptaly, co se bude dělat. Jedním z důvodů je podle mého názoru přístup paní učitelek, které často oceňují, co ocenit jde. Děti jsou zvyklé si o svých obrázcích povídat.

Děti rády experimentují, proto je zaujaly činnosti založené na metodě manipulace a experimentu (například experimenty s barvami, batikování ubrousků). Mladším dětem se také lépe pracovalo při využití metody založené na vzoru (například při skládání papíru).

SEZNAM LITERATURY

BLÁHOVÁ, M. Skládanky z papíru. Poděbrady: Tiskárna Petr Rošík, 2000

BRYCHTOVÁ, H.; AUGUSTOVÁ, I. *Skládanky z papíru*. Praha: SPN, 1992

ISBN 80 – 04 – 25605 – 8

KOCMAN, J. *Médium papír*. Brno: VUTIUM, 2004, 87 s. ISBN 80-214-2626-8

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, s.r.o., 2007, 112 s. ISBN 978 - 80- 7367 – 504 - 2

PETRŽELA, Z. *Nové nápady pro starý papír*. Praha: Portál, s.r.o., 2008, 167 s.
ISBN 978 - 80 -7367 - 478 - 6

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005,
ISBN 80 - 87000 - 00 -5

ŘÍMOVSKÁ, M. *Metodika rozvoje jemné motoriky*: bakalářská práce. Pedagogická fakulta MU, 2006, s.42

SLAVÍKOVÁ, V. ; SLAVÍK, J. ; ELIÁŠOVÁ, S. *Dívej se, tvoř a povídej*. Praha: Portál, s.r.o. 2007, 200 s.
ISBN 978 – 80 – 7367 – 322 - 2

SVOBODOVÁ, M. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Havlíčkův Brod: nakladatelství Tobiáš, 1998,
86 s. ISBN 80- 85808- 47-1

SZABOVÁ, M. *Cvičení pro rozvoj senzomotoriky*. Praha: Portál, s.r.o., 1999,
ISBN 80 -7178 – 276 - 9

UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 128.s. ISBN 14-
245 - 78

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. – dětství a dospívání*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008,
467 s. ISBN 978- 80- 246- 0956-0

ZÁTOPKOVÁ, M., MALKUSOVÁ, A. *Pracovní výchova v mateřské škole (dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy)*.Praha: VÚP ve vyd. Naše vojsko, n.p., 1989,str. 41 – 48,

Internetové zdroje:

Výroba a tradice ručního papíru ve světě [on - line]. [cit. 2009 - 4 - 16]. Dostupný z WWW:
<<http://www.rpvl.cz/>>

Hazuková, H. *Nová pojetí výtvarné výchovy, plán a výtvarné projekty.*

Dostupný z WWW: <http://clankyrvp.cz/clanek/s/P/629/NOVA-POJETI-VYTVARNE-VYCHOVY-PLAN-A-VYTVARNE-PROJEKTY.html>//

Příklady špatného a dobrého psaní. Dostupný z WWW:

<http://www.jak-spravne-psat.cz/cs/Priklady-spravneho-a-spatneho-psani>.html//

Časopisy:

GRIMMICOVÁ, A., I. Prostírání v barvách čokolády. *Informatorium 3-8 (časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD)*, XVII. Ročník č. 7/2010, Portál, s.r.o., 2010, str.23, ISBN 1210 - 7506

Bibliografické údaje:

JIRÁSKOVÁ, LUCIE. ***Práce s papírem v mateřské škole***: bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Fakulta pedagogická, katedra pedagogiky a psychologie, 2011. 71 l. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Bohuslava Kimrová.